

www.humak.fi

Opinnäytetyö
Kokeilukulttuurin keinoin
kohti osallistavia näyttelyitä

Aino Osola

Kulttuurituotanto YAMK
60 op

Arvioitavaksi jättämisaika
4/2019

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Kulttuurituotanto YAMK

Tekijä: Aino Osola
Opinnäytetyön nimi: Kokeilukulttuurin keinoin kohti osallistavia näyttelyitä
Sivumäärä: 64 ja 6 liitesivua
Työn ohjaaja: Arto Lindholm
Työn tilaaja: Espoon kaupunginmuseo

Osallisuus on tällä hetkellä vahvasti esillä suomalaisessa yhteiskunnassa. Se on tärkeä osa niin hallitusohjelmaa, kuntien kulttuurilakia kuin yksittäisten kuntien ja kaupunkien strategioitakin. Osallisuus on näkyvästi esillä myös Espoon kaupungin strategioissa, sekä koko kaupungin tasolla että kulttuurin tulosityksikössä

Tämän työn tilasi Espoon kaupunginmuseo. Museossa osallisuuden strateginen merkitys oli tunnustettu ja tarve osallistavaan työhön oli olemassa. Toimenpiteitä ei kuitenkaan vielä ollut tehty kovinkaan paljon. Opinnäytetyön tavoite oli tuoda osallistavat menetelmät strategiatasolta käytäntöön Espoon kaupunginmuseon näyttelytoiminnassa ja luoda malli, jonka avulla osallistavaa näyttelytoimintaa olisi mahdollista jatkaa ja kehittää myös tulevaisuudessa.

Tässä työssä osallistavan näyttelyntekemisen hyviä käytäntöjä etsittiin hyödyntämällä menetelmänä kokeilukulttuuria eli kokeilemalla kehittämistä sekä benchmarkingia. Työn aikana tehtiin kaksi toimintakokeilua Espoon kaupunginmuseon näyttelyissä. Toimintakokeiluissa selvitettiin, kuinka espoolaisia saataisiin osallistumaan kaupunginmuseonsa näyttelyprojekteihin niin suunnitteluvaiheessa kuin näyttelyvierailunsa aikana näyttelyyn jo ollessa avoinna.

Kokeilujen aikana havaittiin, että osallistaminen ei ole vaikeaa, ja että sitä voi tehdä monella eri tavalla ja erikokoisin resurssein. Benchmarking samankaltaisissa museoissa vahvasti havaintoa. Museon osallistavissa projekteissa ei ole tarpeen kulkea osallisuuden portaita pitkin kohti korkeinta osallisuuden tasoa. Yksi osallistumisen tapa ei ole toista parempi. Tärkeintä on se, että osallistamisen ja osallistumisen tapa on mietitty aina juuri meneillään olevaa projektia ja siihen liittyviä tarpeita ajatellen. Projektista riippuen merkityksellinen ja vaikuttava osallisuus voidaan saavuttaa niin kyselyyn vastaamalla, näyttelyn suunnitteluun osallistumisella kuin vaikkapa näyttelyn koko sisällön tuottamisella.

Tämän työn tulosten perusteella jäseneltiin Espoon kaupunginmuseon käyttöön viisi tapaa osallistaa näyttelyprojekteissa. Viiden tavan mallista voidaan valita kuhunkin projektiin parhaiten sopiva osallistamisen tapa. Lisäksi hahmoteltiin osallisuuden prosessi näyttelyssä Espoon kaupunginmuseossa, jonka avulla voidaan kulkea polku museon ja paikallisen toimijan merkityksellisestä kohtaamisesta ja yhteistyön toiveesta valmiiseen näyttelyyn saakka – ja vielä näyttelyn jälkeiseenkin aikaan. Espoon kaupunginmuseo sai sekä viisi osallistamisen muotoa että osallistavan näyttelyn prosessin muokattavina versioina, ja niitä on lupa ja tarkoitus kehittää ajan kuluessa, projektien vaihtuessa sekä kokemuksen kertyessä.

Asiasanat: osallistaminen, osallisuus, kokeilukulttuuri, kokeilu, museot, näyttelyt, Espoo

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Degree Programme in Cultural Management

Author: Aino Osola
Title: Applying Experimental Methods in Developing Participatory Museum Exhibitions
Number of Pages: 64 and 6 attachment pages
Supervisor: Arto Lindholm
Subscriber: Espoo City Museum

Social inclusion and participation are highly valued in the Finnish society. They are an important part of the Finnish government program, the municipal cultural law and the strategies of individual municipalities. Espoo City also features participation as a prominent part of its strategy, both at the city level and in the Cultural Unit. The Espoo City museum ordered this thesis to explore the use of participatory methods in exhibition production in the Espoo City Museum as well as to create a model that would allow to continue and develop participatory exhibition activities in the future.

In this work, best practice in participatory exhibition production was explored by using experimenting and benchmarking as research methods. Two experiments were carried out at the exhibitions of the Espoo City Museum. In the first one, museum visitors could participate during their museum visit in the planning of the future exhibitions and activities in the Espoo City Museum. In the second experiment, local inhabitants from Kivenlahti neighborhood could participate in the planning of an exhibition about their own city part. The Kivenlahti project was a part of a bigger exhibition on Maritime Espoo.

As a result of the experiments, it was found that participatory methods are not difficult to implement. Moreover, participatory projects can be run in many different ways and with varying levels of resources. Benchmarking in similar museums confirmed the observations. What is most important is that the participatory method is carefully chosen to fit the current exhibition project and benefits both the museum and the participants.

Based on the results of this work, a model of five different forms of participation was structured for the Espoo City Museum to be used in future exhibition planning. The five-format model can be used to select the best participatory method in each exhibition project. In addition, a process chart of participation in an exhibition was outlined. The Espoo City Museum received both the model and the process chart as editable versions. Both can be developed over time, as projects change and as experience accumulates.

Keywords: participation, participatory methods, inclusion, experiments, museums, exhibitions, Espoo

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	5
1.1	Osallisuus yhteiskuntapoliittisena tavoitteena	5
1.2	Osallisuus Espoon kaupungin ja kaupunginmuseon strategiana.....	6
1.3	Osallisuus strategiasta käytäntöön.....	10
1.4	Opinnäytetyön tavoitteet.....	12
2	MITÄ OSALLISUUS ON?	13
2.1	Osallisuus, osallistuminen ja osallistaminen	13
2.2	Osallistaminen museoissa	15
3	KOKEILEMALLA KOHTI TOIMIVAA OSALLISUUTTA.....	19
3.1	Kokeilukulttuuri	19
3.2	Kaksi toimintakokeilua Espoon kaupunginmuseossa	22
3.2.1	Kokeilu 1: Toiveiden museo	22
3.2.2	Kokeilu 2: Kivenlahtiosio näyttelyssä Katse horisontissa.....	27
3.3	Benchmarking.....	32
4	TULOKSET	32
4.1	Havainnot toimintakokeiluista.....	32
4.1.1	Havainnot kokeilusta 1: Toiveiden museo	32
4.1.2	Havainnot kokeilusta 2: Kivenlahtiosio näyttelyssä Katse horisontissa .	37
4.2	Benchmarkingin tulokset	43
4.3	Tulokset kokeilukulttuurin näkökulmasta	46
5	OSALLISTAMISEN MALLIT EKM:N NÄYTTELYTUOTANTOIHIN	49
6	POHDINTA.....	55
	LÄHTEET	60
	LIITTEET	65

1 JOHDANTO

1.1 Osallisuus yhteiskuntapoliittisena tavoitteena

Osallisuus, osallistuminen ja osallistaminen näkyvät tämän hetken Suomessa kaikkialla. Julkishallinnon strategioita ja tavoitteita lukiessa osallistuminen ja osallisuuden edistäminen vaikuttavat lähes kansalaisvelvollisuuksilta.

Vuonna 2015 aloittaneen Juha Sipilän hallituksen kärkihankkeisiin kuului osallisuuden edistäminen, ainakin hyvinvoinnin ja terveyden sekä digitalisaation, kokeiluiden ja normien purkamisen osa-alueilla (Valtioneuvosto 2015, 20, 26). Saman hallituksen ehdotus eduskunnalle uudesta kuntien kulttuuritoimintalaista sisältää 97 viittausta osallisuuteen. Lakiehdotuksessa esitetään, että asukkaiden osallisuudesta tehtäisiin jopa säännös, koska ”kulttuuritoimintaan osallistuminen vahvistaa osallisuutta kulttuuriin ja tukee demokratiakehitystä sekä sosiaalista yhteenkuuluvuutta”. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018, 34.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategiassa 2025 yksi kolmesta tavoitealueesta on osallisuus ja osallistuminen kulttuuriin. Tavoitealueeseen liittyvä strateginen tavoite on: ”Osallisuus kulttuuriin on lisääntynyt ja eri väestöryhmien erot osallistumisessa ovat kaventuneet”. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017, 5.) Kehittämistoimissa tavoittamisen toteuttamiseksi mainitaan vielä erikseen museot: ”Museoiden toiminnassa otetaan huomioon lähiyhteisöt.” (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017, 42.)

Kansalaisten osallisuus on esillä myös maakuntia sekä sosiaali- ja terveystalvueluita koskevissa lakiesityksissä. Koiviston ym. (2018, 7) mukaan valmisteluvaiheessa olevat lait ovat viime vuosina ohjanneet suomalaisen kehittämistyön suuntaa. Näin ollen osallisuus ja osallistaminen ovat saaneet osakseen kärkihankkeita ja näkyvyyttä.

Yhtä aikaa lakiesitysten kanssa osallisuus ja osallistuminen on noussut voimakkaasti esiin myös päinvastaisesta suunnasta, kansalais- ja paikallisaktivismista. Neljäs sektori organisoituu nopeasti yhden asian tai tapahtuman ympärille esimerkiksi sosiaalisen median kautta. (Koivisto ym, 2018, 7; Mäenpää & Faehnle 2017.)

On harvinaisen selvää, että jokaisen julkisen hallinnon toimijan ja instituution pitäisi viimeistään nyt ryhtyä toimenpiteisiin osallisuuden edistämiseksi. Se ei kuitenkaan

välttämättä ole helppoa. Strateginen ylätaso on kaukana käytännöstä ja toimintamalleista. Toisaalta kaupunkiaktivismi on paljon nopeampaa ja ketterämpää kuin instituutionaalinen osallistaminen. Instituutio, kuten museo, on jossakin näiden kahden välillä. Mutta jos ongelman kääntää mahdollisuudeksi, julkisen sektorin instituutiolla on harvinainen tilaisuus ottaa molemmista ääripäistä parhaat puolet käyttöönsä. Instituutiolla on velvoite seurata kulttuurilakeja ja strategioita. Mutta yhtä aikaa sillä on mahdollisuus kokeilla nopeita ja innovatiivisia osallistamisen ja osallistumisen keinoja, kuten kaupunkiaktivismissa, mutta suuremmilla resursseilla.

Koska osallisuus on niin valtava ja monitulkintainen kokonaisuus, sen tuominen käytännön toimintamallien tasolle vaatii aina valintoja ja rajaamista. Hyvien tulosten aikaansaamiseksi erilaisia keinoja on hyvä kokeilla yksi kerrallaan. Tähän tarjoaa mahdollisuuden kokeilukulttuuri eli kokeilemalla kehittäminen. Siinä tavoitteen voi ottaa strategiatasolta ja tekemällä oppimisen menetelmät neljännen sektorin puolelta.

1.2 Osallisuus Espoon kaupungin ja kaupunginmuseon strategiana

Tämän työn tilaaja on Espoon kaupunginmuseo (EKM). Se on kulttuurihistoriallinen paikallismuseo, joka vaalii, tutkii, tallentaa ja esittelee Espoon ja espoolaisten historiaa ja kulttuuriperintöä. Museolla on viisi yleisölle avointa museotoimipistettä ja yhteensä 40 työntekijää. (Espoon kaupunginmuseo 2019; Espoon kaupunginmuseo 2018d; Espoon kaupunginmuseon organisaatio, liite 1). Kaupunginmuseo on osa Espoon kaupungin kulttuurin tulosityksikköä, joka kuuluu kaupungin sivistystoimen toimialaan (Espoon kaupunki 2019a ja b). Espoon kaupunginmuseon strategiat ja tavoitteet ovat siis aina sidoksissa Espoon kaupungin strategioihin ja tavoitteisiin.

Kulttuurin tulosityksiköllä on oma strategia, Kestävä ja innovatiivinen KulttuuriEspoo 2030. Se on samalla myös museon strategia. Strategiaa tarkentamassa museolla on oma vuosittainen toimintasuunnitelmansa. Tätä kaikkea ohjaa Espoon kaupungin strategia eli Espoo-tarina. Myös sivistystoimella on oma strategiansa eli tarinansa, joka kulkee linjassa Espoo-tarinan kanssa, mutta esittelee enemmän arvoja kuin tavoitteita ja toimenpiteitä. (Espoon kaupunki 2015; Espoon kaupunki 2017; Espoon kaupunki 2018a; Espoon kaupunginmuseo 2018d)

Kuva 1, Espoon kaupungin viranhaltijaorganisaatio (Espoon kaupunki 2019a)

Kuva 2, Espoon kaupungin kulttuurin tulokset organisaatio (Espoon kaupunki 2019b)

Nykyinen Espoo-tarina on ollut voimassa vuodesta 2017 ja KulttuuriEspoo 2030 vuodesta 2015. Sivistystoimen tarina on julkaistu 2018. Museon toimintasuunnitelma tehdään vuosittain, ja käytän tässä työssä vuoden 2018 toimintasuunnitelmaa. Kaupunkilaisten osallisuus kaupungin toimintaan ja päätöksentekoon on näkyvästi esillä kaikissa yllä mainittujen tasojen strategioissa ja toimintasuunnitelmissa.

Espoo-tarina ohjaa kaikkia muita kaupungin strategioita ja vetää suuret linjaukset eri toimialoilla. Koko Espoon visio Espoo-tarinan mukaan on: ”Verkostomainen viiden kaupunkikeskuksen Espoo on vastuullinen ja inhimillinen edelläkävijäkaupunki, jossa kaikkien on hyvä asua, oppia, tehdä työtä ja yrittää ja jossa espoolainen voi aidosti vaikuttaa.” Espoon arvot ja toimintaperiaatteet ovat: ”Espoo on asukas- ja asiakaslähtöinen, Espoo on vastuullinen edelläkävijä sekä Espoo on oikeudenmukainen.” (Espoon kaupunki 2017, 5.) Näihin vahvasti osallisuutta korostaviin lauseisiin koko strategia tiivistyy.

KulttuuriEspoo 2030 -kulttuuristrategiassa todetaan, että ”Espoo-tarina asettaa kaupunkitasoiset tavoitteet, ja KulttuuriEspoo 2030 määrittelee keinoja, joilla niihin voidaan poikkihallinnollisesti vastata” (Espoon kaupunki 2015, 4). KulttuuriEspoo 2030 on kaupunginmuseota koskevista strategioista laajin ja seikkaperäisin ja käy läpi Espoon kaupungin kulttuuripalveluiden mahdollisuuksia ja velvollisuuksia aina megatrenditasolta toimenpiteisiin.

Osallisuus ja osallistaminen vilisevät strategiassa useassakin kohtaa. Hyvänä esimerkkinä eräs kestävän ja innovatiivisen kaupungin tavoite: ”Kulttuuri on osa asukaslähtöistä kaupunkikehitystä” Tavoite määritellään tarkemmin:

Espoo on kasvanut esikaupunkien verkostosta verkostokaupungiksi. Aluekeskusten kehityksessä paikallisella kulttuurilla on ollut tärkeä rooli. Tulevina vuosina Espoo kiinnittyy erityisesti metron myötä entistä tiiviimmin osaksi metropolialuetta, ja monet aluekeskukset saavat aiempaa vahvemman kaupunkimaisen profiilin. Uusia urbaaneja kaupunkiympäristöjä kehitetään asukaslähtöisesti ja kulttuuritiloilla ja -tapahtumilla n kehityksessä tärkeä rooli. (Espoon kaupunki 2015, 12.)

Espoon kaupunginmuseon toimintasuunnitelman tarkoitus on mennä vielä lähemmäs käytäntöä ja toimenpiteitä. Museon visio on ”Merkityksellisiä kohtaamisia – historiasta ammentaen, nykyhetkeen peilaten, tulevaisuuteen tähyten”. Espoo-tarinassa määriteltyjä kaupungin arvoja ja toimintaperiaatteita museo noudattaa seuraavilla tavoitteilla: ”Arvostamme aitoutta ja vuorovaikutusta. Olemme oppiva ja yhteisöllinen organisaatio.” Tavoitetasolla museon ensimmäinen tavoite vuodelle 2018 oli asiakkuuksien ja asiakasymmärryksen kehittäminen. (Espoon kaupunginmuseo 2018d.)

Espoo ei ole linjauksensa kanssa yksin. Osallisuus tuntuu olevan tämän hetken kaupunkistrategioissa lähes sääntö. Helsingin strategiassa nimeltä Maailman toimivin kaupunki todetaan esimerkiksi:

Helsinki ymmärtää roolinsa yhä enemmän edellytysten luojana ja mahdollistajana. Helsinki luo aktiivisesti kumppanuuksia kansalaisjärjestöjen ja kaikkien kaupungin kehittämisestä ja elävöittämisestä kiinnostuneiden kanssa. Helsinki on paitsi palveluorganisaatio myös alusta ja maailman edistyksellisin julkisen sektorin ekosysteemi. Helsinki kehittää digitaalisia ratkaisuja, jotka tekevät helpoksi seurata ja osallistua itseä kiinnostaviin ja koskeviin asioihin riippumatta siitä ovatko ne kaupungin vai muiden tekemiä. Helsingin toimintamalli perustuu mahdollisimman suureen avoimuuteen ja läpinäkyvyyteen. Helsinki on maailman johtava kaupunki julkisen tiedon avaamisessa ja sen hyödyntämisessä. Kaupungin maineen tärkein sisältö ja tärkeimmät tekijät ovat helsinkiläiset itse. (Helsingin kaupunki 2017.)

Helsingissä myös kaupunginmuseon strategiassa on hyvin vahva osallistava suunta. Helsingin kaupunginmuseon visio on ”Jokaisella on mahdollisuus rakastua Helsinkiin”. Painopistealueet vision alla ovat ”Vahvistamme moniarvoista Helsinkiä”, ”Tehdään yhdessä!” ja ”Ajatteleminen asiakasta”. (Helsingin kaupunginmuseo 2018.)

Myös Vantaalla kaupunkilaisten osallisuuden tärkeys näkyy valtuustokauden 2017–2021 strategiassa monessakin kohdassa. Edistämme asukkaiden hyvinvointia -painopistealueella todetaan:

Vantaata kehitetään niin, että kuntalaiset tietävät, mitä kaupungissa tapahtuu ja miten he voivat osallistua ja vaikuttaa kaupunkitasoisesti tai omalla asuinalueellaan. Vantaalainen asukasosallisuuden malli Osallistuva Vantaa edistää asukkaiden ja päättäjien kohtaamista. Monikanavainen viestintä sekä monipuoliset kasvokkaiset ja sähköiset osallistumisen tavat täydentävät perinteisiä asukastilaisuuksia ja kuulemisia. Kaupunkiorganisaatio, 3. sektori, yritykset, paikalliset verkostot ja kansalaisaktivit ja asukkaat kehittävät Vantaata yhdessä ja itsenäisesti. Avoimuus ja toimiva vuorovaikutus lisäävät luottamusta ja hyvinvointia sekä esimerkiksi kiinnostusta äänestämiseen. (Vantaan kaupunki 2017, 17.)

Suomessa on tuskin montaa kaupunkia, jotka eivät valtuustokaudelle 2017–2021 olisi ottaneet strategiaansa mukaan kaupunkilaisten osallisuutta ja sen merkitystä tavalla tai toisella.

Kulttuurin strategiat kulkevat Espoon kaupungissa vähän eri tahdissa kuin varsinaiset kaupunkistrategiat. KulttuuriEspoo 2030 on laadittu vuonna 2015, ja siinä puhutaan esimerkiksi metrosta vielä futurissa. Espoon kaupungin kulttuuripolitiikka ja kulttuurin strategiat ovat tällä hetkellä (maaliskuu 2019) hyvin mielenkiintoisen projektin ja tarkastelun kohteena. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore tekee parhaillaan suurta kaksivuotista (2018–2019) tutkimusta Espoon kulttuuripalveluista ja kaupun-

gin kulttuuriprofiilista. Luultavasti tutkimuksen tuloksista muotoutuu kaupungin seuraava kulttuurin strategia. On erittäin mielenkiintoista nähdä, minkälaisina osallisuus ja osallistaminen näyttäytyvät kuluvan vuoden lopussa päättyvässä tutkimuksessa. (Cupore 2019; Espoon kaupunki 2019d.)

1.3 Osallisuus strategiasta käytäntöön Espoossa

Espoossa osallisuutta on viime vuosina tuotu strategiasta käytäntöön melko paljon ja monella tavalla. Eräs valtuustokauden 2017–2021 poikkihallinnollisista kehitysohjelmista on nimeltään Osallistuva Espoo. Ohjelmalla on hyötytavoitteet ja ohjelmasuunnitelma. Lisäksi ohjelman osana on perustettu ympäristömuotoilun tiimi toimimaan hallinnon ja asukkaiden välissä. Kolmen hengen tiimi on vuoden mittainen kokeilu huhtikuusta 2018 maaliskuuhun 2019, ja sen on tarkoitus auttaa asukkaita ja yhdistyksiä toteuttamaan niin isoja kuin pieniäkin hankkeita omassa asuinympäristössään. Tällä hetkellä (maaliskuu 2019) kokeilu on loppusuoralla ja tehtyjen projektien lista on pitkä. (Espoon kaupunki 2019c.)

Espoon kaupunki on myös mukana Suomen kuuden suurimman kaupungin yhteisessä 6Aika -hankkeessa. Sen puitteissa Espoossa on tehty paljon tutkimuksia ja julkaisuja myös asiakaslähtöisiin palveluihin liittyen. Myös Espoon kaupunginmuseon asiakaslähtöisiä palveluita on kartoitettu 6aika -hankkeen puitteissa. Espoon kaupunginmuseon asiakaslähtöisten palveluiden kehittäminen -raporttia ei sellaisenaan ole julkaistu, mutta se on osa 6Ajan Avoin asiakkuus ja osallisuus -kärkihanketta. (6Aika 2019; Espoon kaupunginmuseo 2018c.)

6Ajan puitteissa Espoossa on tehty myös useita julkaisuja liittyen Avoimeen asiakkuuteen ja osallisuuteen. Avoimen osallisuuden käsikirja (Espoon kaupunki 2018b) on tehty nimensä mukaisesti käsikirjaksi, jossa on käytännön vinkkejä ja keinoja osallisuuden näkökulman huomioimiseksi Espoon kaupungin eri toiminnoissa. Käsikirjassa painotetaan käytännön toimintaa, ajattelutavan muuttamista ja osallisuuden tuomista osaksi tavallista perustyötä (Espoon kaupunki 2018b, 8).

Osallisuudesta ja osallistamisesta Espoossa on tehty viime vuosina myös opinnäytteitä. Hyvin lähellä omaa aiheitani ja saman kulttuuriorganisaation piirissä liikkui esi-

merkiksi Kaisa Pikkarainen Lasten kulttuurikeskus Pikku-Auroralle vuonna 2017 tekemässään AMK-opinnäytetyössään Uskalla osallistaa! Kuntaorganisaatio osallistajana. Case: Lasten kulttuurikeskus Pikku-Aurora, Espoon kaupunki.

Espoon kaupunginmuseossa on myös viime vuosina ryhdytty tuomaan osallisuutta ja osallistamista strategiasta kohti käytäntöä, pääasiassa museon KAMU-toimipisteessä Näyttelykeskus WeeGeellä, painottuen nuorten osallistamiseen näyttelyissä.

Vuonna 2018 Espoon kaupunginmuseo sai Vuoden museopedagoginen teko -palkinnon nuorisoyhteistyöstä Espoo sisällissodassa -hankeen nuorisoprojektista. Projektissa nuoret pääsivät alkuperäisten sisällissodan aikaisten lähteiden äärelle ja syvennyivät vuoden 1918 tapahtumiin niiden avulla. Tuotoksena yhteistyöstä syntyi pop up -näyttely museon tiloihin sekä blogi, jossa nuoret analysoivat tutkimiaan aineistoja. Pop up -näyttelyitä KAMUn aulaan on tehty myös kolmessa muussa nuorisoyhteistyöprojektissa. (Valoranta-Saltikoff 2018; Espoon kaupunki 2018c; #Erikseen 2018.)

Lisäksi vuonna 2018 osallistettiin yleisöjä tekemään mobiilireittejä tarinasoitin-soveluksen avulla. Kaitaalla sijaitsevaan Huvilamuseo Villa Rulluddiin reittejä tekivät paikallisen koulun 7-luokkalaiset, ja Tapiolan keskustan reittejä tekivät halukkaat vapaaehtoiset. (Valoranta-Saltikoff 2018; Espoon kaupunginmuseo 2018b.)

Osallisuuteen – osallistamisen kautta tai omaehtoisesti – liittyy Espoon kaupunginmuseon kontekstissa myös ajatus omistajuudesta. Espoon kaupunginmuseo on espoolaisten yhteinen museo, jota kohtaan paikalliset saisivat mielellään tuntoa ylpeää omistajuutta. Museo on osa Espoon kaupunkiorganisaatiota ja näin ollen verovarjoilla rahoitettu toimija. Lisäksi museo on alun perin ollut paikallisen kotiseutuyhdistyksen kotiseutumuseo, ja muuttunut vasta myöhemmin kaupungin instituutioksi. Museon kokoelmat ovat hyvin suurelta osin paikallisten ihmisten lahjoittamia ja museon talentamat tarinat paikallisten kertomia. Espoon kaupunginmuseon kaltaista kulttuurihistoriallista paikallismuseota ei olisi ilman paikallisia ihmisiä ja kaikenpuolista osallisuutta. Se on niin itsestään selvää, ettei sitä aina tule ajatelleeksi. Nyt kun osallisuus on strategiatasolla nostettu voimakkaasti esiin, myös vanhoilla osallisuuden kerrostumilla on mahdollisuus nousta näkyville ja arvoonsa.

1.4 Opinnäytetyön tavoitteet

Tämän työn tavoite on tuoda osallistavat menetelmät Espoon kaupunginmuseon näyttelytuotantoon, strategiatekstistä käytännön tasolle. Museossa on tehty erittäin hyviä avauksia, mutta vakiintunutta käytäntöä ei vielä ole.

Valitsin kehityskohteeksi näyttelytuotannon, koska näyttely on museoille tyypillinen tapa esitellä sisältöjään ja luoda kontakti yleisöön. Näyttelyt ovat näkyvin osa museotoimintaa. Monelle kävijälle näyttely on sama asia kuin museokokemus, koska museoihin tutustutaan usein näyttelyiden kautta. (Hällström 2011, 6; Kaitavuori & Roine 2006, 4; Museoliitto 2019.)

Työn tavoitteeseen sisältyy ajatus tehdä osallistavista menetelmistä luonteva osa näyttelyiden tekemisen arkea ja näyttelytuotantoprosessia. Tavoitetilassa osallistaminen ja paikallisen äänen kuuleminen eivät ole päälle liimattuja strategisia pakkoja eivätkä lisäresursseja vaativia lisätöitä, vaan näyttelyn tekemisen tapa samalla tavoin kuin vaikka esineiden valitseminen näyttelyn suunnittelun aikana tai opastukset näyttelyssä sen ollessa avoinna yleisölle.

Tavoitteeseen pyritään kokeilukulttuurin ja benchmarkingin keinoin. Kokeilukulttuuri antaa mahdollisuuden päästä tavoitetilaan yksi projekti ja kokeilu kerrallaan, käytännön keinoja tarkkaillen ja kehittäen. Benchmarkingin kautta esimerkkejä ja kokemuksia osallistavista näyttelyprojekteista saadaan myös muista museoista.

Työn tavoitteita kohti kuljetaan selvittämällä, kuinka Espoon kaupunginmuseo voi saada espoolaisia mukaan näyttelyiden suunnitteluun? Kuinka paikalliset asukkaat sekä muualta tulevat vierailijat voivat osallistua näyttelyissä myös spontaanisti, tullessaan näyttelyvierailulle? Haluavatko paikalliset asukkaat tai museovieraat osallistua tai tulla osallistetuiksi näyttelytuotantoon? Mitä merkityksiä ja hyötyjä osallistumisella on museolle, osallistujalle ja suurelle yleisölle? Ja kuinka kokeilukulttuuri toimii menetelmänä museon osallistavan toiminnan kehittämisessä?

Opinnäytetyön lähtökohta on Espoon kaupunginmuseon käytännön tarve, ja työ pyrkii myös vastaamaan tarpeeseen mahdollisimman käytännönläheisellä tavalla. Työn tulosten avulla hahmottelen myös mailla osallisuudesta näyttelytuotantoprosessissa Espoon kaupunginmuseon käyttöön.

Työn näkökulma on instituutiosta eli museossa. Työssä aina sen tuloksia myöten painotetaan instituution roolia ja hyötyä osallistamisessa, jotta saataisiin selville, mitä museo saa osallistavasta näyttelytuotannosta ja miksi museon kannattaa osallistaa kaupunkilaisia näyttelytuotantoihinsa.

Työskentelen itse museolehtorina Espoon kaupunginmuseossa, Talomuseo Glimsin toimipisteessä, ja olen ollut tämän työn puitteissa tehdyissä projekteissa mukana kaksisroolissa, opinnäytetyötä tekevänä opiskelijana ja työntekijänä.

2 MITÄ OSALLISUUS ON?

2.1 Osallisuus, osallistuminen ja osallistaminen

Osallisuus, osallistuminen, osallistaminen ja kaikki niihin liittyvät termit ovat paitsi ajankohtaisia ja suosittuja myös niin laajoja ja monitulkintaisia käsitteitä, että niistä tuntuu olevan vaikea saada kiinni. Isolan ym. (2017, 3) mukaan osallisuus on ”liittymistä (involvement), suhteissa olemista (relatedness), kuulumista (belonginess), yhteisyyttä (togetherness). Osallisuus on yhteensopivuutta (coherence) ja mukaan ottamista (inclusion). Se on osallistumista (participation) ja siihen liittyen vaikuttamista (representation) ja demokratiaa. Se on myös kaiken edellä mainitun järjestämistä ja johtamista (governance).” Isola ym. (2017, 3) jatkaa, että ” Abstraktius ja monitahoisuus altistavat osallisuuden kielellisille kamppailuille, mutta samalla juuri niiden ansiosta se voi rakentaa hallinnonalat, oppiaineet ja metodologiat ylittävää ymmärrystä.”

Yllä oleva listan ja määritelmien konteksti on Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuksesta, jossa luodaan viitekehystä kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ihmisten osallisuudelle yhteiskunnassa erityisesti heidän oman hyvinvointinsa näkökulmasta. (Isola ym. 2017, 5.)

Jutta Virolainen (2015, 56–57) on tutkinut osallisuutta kulttuuripolitiikasta käsin, ja määritellyt termit osallisuus, osallistuminen ja osallistaminen erillisiksi ja eri tavoin latautuneiksi. Virolaisen mukaan osallisuus ja osallisuuden kokemus on syvempää kuin osallistumisen kokemus. Osallisuuden kokemukseen liittyy omaa toimijuutta. Osallistaminen on Virolaisen mukaan osallisuuden lähikäsite sekä institutionaalisesti latautunut termi, ja sillä tarkoitetaan hallinnon pyrkimystä saada ihmisiä osallistumaan ja tuntemaan osallisuutta. Arto Lindholmin (2015, 15) mukaan osallistamisen

käsite on tavallaan jopa negatiivinen, koska siihen liittyy vahva instituutiolähtöisyys ja ylhäältä käsin määrittely.

Osallisuuden, osallistumisen ja osallistamisen määritelmät ovat tällä hetkellä kovassa käytössä monella alalla ja monessa kontekstissa. Tässä työssä käsittelen osallisuutta, osallistumista ja ennen kaikkea osallistamista Espoon kaupunginmuseon kontekstissa. Siihen kuuluu Espoon kaupunki tavoitteineen ja strategioineen, museoala sekä näyttelytuotanto. Käsittelen osallisuuden kuvioita selvästi instituutiosta käsin. Näin ollen käytän pääasiassa termiä osallistaminen. Tämän työn kokeiluissa museo on osallistaja ja kokeiluiden lähtökohtana on paitsi osallistujien myös museon hyöty. Tämän työn kontekstissa en itse pidä osallistamista negatiivisena käsitteenä. Ajattelen enemmänkin niin, että osallistamisen kautta osallistuja parhaimmillaan alkaa tuntea aitoa osallisuutta instituutioon, tässä tapauksessa Espoon kaupunginmuseoon, ja sen kautta museon sisältöihin.

Instituutiolähtöisen osallistamisen voi nähdä myös merkityksellisyyden mahdollistamisena, erityisesti kulttuurihistoriallisissa museoissa. Museoiden kokoelmissa on paljon tietoa ja esineitä, joiden kautta ihmiset voivat löytää merkityksiä, näkökulmia ja vaikka tietoja omasta menneisyydestään. (Simon 2016, esim. 20-23.) Uskon, että panostamalla osallistamisen laatuun, menetelmiin ja yleisön aitoon kuunteluun ja ymmärtämiseen, sen kautta voi saada aikaan pysyvää ja tärkeää osallisuutta.

Virolainen (2015, 62) muistuttaa, että osallisuuteen liittyvien laajojen ja suosittujen termien rajaaminen ja tarkka määrittely on tärkeää, etteivät tavoitteet jää liian yleisiksi tai epämääräisiksi, ja etteivät eri toimijat ymmärrä käsitteitä ja niiden merkityksiä keskenään eri tavoin. Koivisto ym. (2018, 3) tiivistävät viisaasti ja ytimekkäästi:

Osallisuus on mukana lähes kaikessa tämän hetken muutospuheessa. Kun puhutaan osallisuudesta konkretisoimatta sitä, sana uhkaa tyhjetä merkityksistään. Silloin alun perin myönteisen muutoksen avaimeksi tarkoitettu käsite kääntyykin lukitsemaan tilanteen. Ymmärryksen lisäämiseksi on tärkeää jatkuvasti konkretisoida osallisuutta ja käyttää puheessa havainnollistavia esimerkkejä. Sanoilla on valtaa ja niillä suljetaan ihmisiä pois. Siksi osallisuudesta ei kannata viestiä hallinnon kielellä, vaan siten että se kohtaa arjen ja inhimilliset kokemukset.

Tässä työssä pidän Virolaisen ja Koiviston ym. ohjeen mielessäni ja keskityn instituutiolähtöiseen osallistamiseen, ennen kaikkea instituution eli museon näkökulmasta.

2.2 Osallistaminen museoissa

Espoon kaupungin strategioiden ja kulttuuripolitiikan lisäksi tärkeä näkökulma Espoon kaupunginmuseon osallisuuskokeiluihin on museoala käytäntöineen ja tarpeineen. Tässä luvussa tarkastelen, mitä osallisuus tarkoittaa ja miten se ilmenee museo- ja kulttuuriperintökontekstissa.

Museo on osallistavassa työssään aina instituution roolissaan. Roolia voi esittää monella tavalla, mutta se on aina läsnä. Simonin (2010) mukaan museoiden osallistavien projektien suunnittelussa kannattaa mennä aina museo edellä. Osallistumisen on tietenkin oltava antoisaa ja merkityksellistä osallistujalle, mutta museossa on aina pidettävä huoli siitä, että projekti myös hyödyttää museota. (Simon 2010, iii, 13.)

Simonin (2010) mukaan Museoiden osallistavissa projekteissa on aina kolme osapuolta: instituutio, osallistujat sekä yleisö. Tässä kontekstissa yleisöllä tarkoitetaan sekä sitä suurta näyttely-yleisöä, joka näkee osallistavan projektin tuotoksen että osallistujien omia viiteryhmiä, jotka voivat tuttavien osallistumisen kautta innostua aihepiiristä. Tämä suurempi yleisö on hyvä pitää koko ajan mielessä. Simon ottaa esimerkiksi yhteisöllisesti ja osallistavasti tehdyn muraalin. Vaikka osallisuusprojekti pyöriikin osallistujien ympärillä ja vaikka he saavat muraalin maalaamisesta itselleen tärkeän kokemuksen, kyseisen muraalin suurin yleisö ovat kuitenkin ohikulkevat ihmiset, joilla ei ole varsinaisen osallisuusprojektin kanssa mitään tekemistä. (Simon 2010, esim. 13, 21.)

Simon on vahvasti sen kannalla, että osallisuus tarvitsee rajoja ja että juuri rajat ja ammattitaitoinen ohjaus saavat parhaan tuloksen aikaiseksi osallistavissa projekteissa. Osallistujille ei tule antaa liian vapaita käsiä vaan saada heidät – osallistumaan. Simonin mielestä osallistumisen motivaatio on ymmärretty väärin sellaisissa projekteissa, joissa osallistujille annetaan vapaat kädet omalle luovuudelle. Hänen mukaansa myös osallistujat haluavat merkitystä tekemälleen työlle, ja merkitys tulee parhaiten näkyviin ja museon käyttöön, kun tehtävä on tarkasti rajattu. (mts 25.)

Tämä rajoitettu, mutta luova osallistuminen ei Simonin mielestä onnistu, mikäli osallistava tapahtumaa yrittää järjestää yleisesti vaan ”yleisölle”. Yleisön sijaan pitäisi ajatella jokaista osallistujaa yksilönä, joka tuo oman panoksensa yhteiseen tapahtumaan ja sitä kautta museolle. Simonin mielestä tämä onnistuu parhaiten, jos instituution

edustaja ottaa osallistavassa tapahtumassa cocktail-kutsujen järjestäjän roolin ja huolehtii siitä, että ihmisillä on mukavaa ja myös siitä, että jokainen osallistuja löytää jonkun muun, jonka kanssa keskustella museon sisältöihin liittyvistä asioista. Kun riittävän monta ihmistä on kokoontunut jonnekin yhden asian äärelle, ja heidät on saatu keskustelemaan, he alkavat tuntea jonkinlaista yhteisyyttä ja yhteisöllisyyttä. Simon kutsuu tätä osallistumisen kautta yhteisöksi muuttumisen prosessia nimellä ”me-to-we” design ja jaottelee sen viiteen eri kategoriaan sen mukaan, kuinka tiiviissä vuorovaikutuksessa osallistujat ovat keskenään. (Simon 2010, 22–29.)

Simon jaottelee ja määrittelee osallistumista museoissa useammalla eri tavalla. Me-to-we-designin lisäksi hyvin kiinnostava, ja museoalla Suomessakin käytetty ja viitattu jaottelu ovat osallistumisen kategoriat, jotka hän on lainannut osallistavaa luonnon-tieteellistä tutkimusta tekevältä tutkimusryhmältä (Bonney ym. 2009).

Tämän mallin tarkoitus on määritellä ja jaotella niitä erilaisia tapoja, joilla yleisö osallistuu instituutioiden toimintaan. Tutkimusryhmä, jolta malli on lainattu jakaa osallistumisen kolmeen kategoriaan: 1) Contributory projects eli avustavan osallistumisen projektit, jotka ovat asiantuntijoiden suunnittelemaa, mutta joihin yleisö tuottaa toivottua ja pyydettyä tietoa 2) Collaborative projects eli yhteistyöprojektit, jotka myös ovat asiantuntijoiden suunnittelemaa ja joihin yleisö tuottaa toivottua ja pyydettyä tietoa, mutta joissa yleisö on mukana myös tiedon analysoimisessa ja projektin etenemisen suunnittelussa 3) Co-created projects eli yhdessä luodut ja alusta saakka yhdessä tehdyt projektit. Näissä projekteissa asiantuntija yhteisön ulkopuoliset yleisön edustajat työskentelevät yhdessä asiantuntijoiden kanssa suunnitelmien alusta toteutuksen loppuun saakka. (Bonney ym.2009, 17–18; Simon 2010, 187. Versiot kulttuurialalle).

Simonin mukaan Bonneyn ryhmän jaeottelu sopii lähes sellaisenaan myös museoihin ja niiden osallisuusprojekteihin. Hän lisää omaan jaotteluunsa vielä neljännen kategorian, Hosted projects eli emännöidyt tai isännöidyt projektit, joissa museo tarjoaa ulkopuoliselle ryhmälle tai yhteisölle tilansa ja asiantuntemuksensa, mutta sisällöstä ja pääasiassa myös toteutuksesta vastaa yhteisö. (Simon 2010, 187.)

Simonin osallistumisluokittelussa yksi osallistumisen tapa ei ole toista parempi tai korkeampi vaan jokaisella osallistumisen tavalla on tarpeensa, merkityksensä ja osallistujansa. Tasot ja tavat eivät ole hierarkkisia eikä kaikissa projekteissa ole suinkaan

mielekästä pyrkiä korkeimpaan ja omatoimisimpaan osallisuuteen. Osallistumisen taso ja tarve ovat projektikohtaisia. (Simon 2010, 188–189.)

Margherita Sani jatkaa Simonin jaottelua edelleen kulttuuriperintökentällä. Sani lisää Simonin neljään osallistumisen kategoriaan vielä viidennen, Grassroots projects eli ruohonjuuritason projektit. Kulttuuriperintöön liittyvät ruohonjuuritason projektit ovat sellaisia, joissa aktiiviset kansalaiset esimerkiksi kunnostavat ja ottavat käyttöön jonkin kauan käyttämättä olleen vanhan rakennuksen ja tuottavat sinne sellaista toimintaa, josta on iloa koko asuinalueelle tai muulle laajemmalle yhteisölle, vaikka koko kaupungille. (Sani 2015, 6.)

Samaa mallia osallistumisen tasoista on käytetty kulttuuriperintöalalla Suomessakin. Maunu Häyrysen (2018, 13) mukaan osallisuuden portaat -ajattelu on vanhentunut ja liian instituutiolähtöinen ainakin kulttuuriperinnön suojeluun osallistumisessa. Häyrynen toteaa, että osallisuuden portaista on vuosikymmenten aikana tehty monia eri versioita, mutta yksikään malleista tai niiden portaista ei sisällä alhaalta ylöspäin kulkevaa osallistumisen prosessia, jossa aloite ja suurin työ tulee esimerkiksi yhdistykseltä tai muulta instituution ulkopuoliselta ryhmältä, ja instituution asiantuntijoiden rooli on toimia konsultteina tai fasilitaattoreina.

Häyrynen määrittelee osallisuuden tasoja kulttuuriympäristön suojeluprosessissa hyvin samalla tavoin kuin Simon. Hän viittaakin jaottelussaan Margherita Sanin artikkeliin, jossa taas viitataan Simonin jaotteluun, joka puolestaan perustuu luonnontieteellisen tutkimusryhmän kategorioihin. Häyrynen käsittelee osallisuutta nimenomaan kulttuuriperintökohteiden ylläpidon näkökulmasta. Häyrysen tavoitteena on se, että myös hosted -tyyppiset kulttuuriperinnön hoitamisen mallit nähtäisiin oikeina mahdollisuuksina kulttuuriperintökohteiden hoidossa ja ylläpidossa. (Häyrynen 2018, 13–16.)

Eräs yhteisesti hoidetun kulttuuriperinnön muoto Suomessa on Adoptoi monumentti, joka lienee lähellä Häyrysen toivetta uusista kulttuuriperinnön hoitamisen malleista. Se on Pirkanmaalta alkanut ja muualle Suomeen levinnyt, palkittu ohjelma, jonka tarkoitus on, että ryhmä ihmisiä ryhtyy pitämään huolta jostakin historiallisesta tai esihistoriallisesta kohteesta. Samalla kulttuuriympäristökohteet tulevat osaksi ihmisten elämää, arkista ympäristöä ja tietoisuutta. Adoptoijat saavat tietoa, apua ja tukea paikallisten museoiden kulttuuriympäristöasiantuntijoilta. Toiminta aloitettiin vuonna

2009. Adoptoi monumentti sai alusta saakka paljon mediahuomiota ja kiinnostusta osakseen. Malli on ollut hyvä, kasvava, kehittyvä ja kiinnostava, ja voi tällä hetkellä erinomaisesti. (Adoptoi monumentti 2019.)

Adoptoi monumentti -toimintaa on kehitetty nimenomaan osallisuusnäkökulmasta reagoiden siihen, mikä toimii ja mikä ei. Aluksi Pirkanmaan maakuntamuseo valikoi adoptoitavat kohteet ja etsi yhteisöjä niiden hoitajiksi. Museolla ajateltiin optimistisesti, että Adoptoi monumentti on hyvä hanke, joka toimii hienosti juuri sillä tavoin kuin se on suunniteltu. Vähitellen kuitenkin huomattiin, että valmis monumentti edellä aloitetut adoptoinnit, joihin jokin ryhmä osallistettiin mukaan museon taholta, eivät onnistuneetkaan kaikkein parhaiten. Innostus saattoi lopahtaa jo ennen varsinaista monumentista huolehtimisen aloittamista.

Hienon hankkeen ja mallin annettiin kuitenkin kehittyä. Museolla ymmärrettiin, että paras ja aktiivisin lähestymistapa on ryhmälähtöinen. Ensin kannattaa etsiä, tai löytää, sopiva ryhmä, joka hyötyy kohteen huolenpidosta itse, ja sitä kautta hyödyttää kulttuuriympäristökohdetta ja kaikkia sen luona vierailevia ihmisiä. (Soininen 2018.)

Nostan tähän vielä erään tuoreen ja ajankohtaisen näkökulman kaupunkiaktiivisuuden puolelta koskien museoiden toimintaa osallisuuden laajalla kentällä. Tuottaja ja kaupunkiaktivisti Jaakko Blomberg puhui järjestämistään omaehtoisen kaupunkikulttuurin tapahtumista Museoalan teemapäivillä Amos Rexissä 17.–18.9.2018. Hän on kaupunkilaisaktiivisuuden ja joukkoistamisen asiantuntija, ja ollut mukana järjestämässä useita Helsingissä tunnettuja kaupunkitapahtumia, kuten Siivouspäivää, Illallista tai-vaan alla, Helsinki Sauna Dayta, Aleksis Kiven kadun kirppistä, Kallio Block partya jne. (Blomberg 2018 & 2019.)

Blomberg piti pitkän puheenvuoron, jossa hän esitteli järjestämiään ja tuottamiaan tapahtumia. Esityksen lopuksi häneltä kysyttiin vinkkejä, joiden avulla museot instituutioina voisivat järjestää enemmän vastaavan kaltaista, yhteisöllistä, kokeilevaa ja osallisuuden kokemuksia tuottavaa toimintaa. Blombergilla ei ollut tähän suoraa vastausta. Hetken pohdittuaan hän vastasi, että museoiden pitäisi vain tehdä asioita ajattelemta liikaa institutionaalista asemaansa, tai syitä ja seurauksia. Pitäisi kokeilla ja oppia sitä kautta. Esimerkkinä instituutioiden toiminnasta omaehtoisen kaupunkikulttuurin hankkeissa hän mainitsi Kansallismuseon, jonka pihaan tuotiin vuoden

2018 Helsinki Sauna Dayn aikana siirrettäviä saunoja halukkaiden käyttöön. (Blomberg 2018.)

On mielenkiintoista pohtia Blombergin ajatusta Simonin valossa. Mitä museo hyötyisi siitä, että museosta varsinaisesti irrallisia tapahtumia tulisi museon alueelle ja toimintaympäristöön?

Yksi hyvä vastaus pohdintaan voisi olla vuoden 2019 Helsinki Sauna Day. Saunat tulivat jälleen Kansallismuseoon pihaan. Museo teki Sauna Daysta oman tapahtuman Facebookiin, seurasi tapahtumaa sosiaalisen median kanavissaan ja tarjosi 150 ensimmäiselle halukkaalle saunojalle vapaan sisäänkäsyn museoon. Facebookissa tapahtuman järjestäjä oli Suomen kansallismuseo. (Kansallismuseo 2019.) Tässä tapahtumassa museo luultavasti paitsi osallistui kaupunkitapahtumaan, myös hyötyi siitä instituutiona esimerkiksi julkisuuden uusien asiakkaiden muodossa.

3 KOKEILEMALLA KOHTI TOIMIVAA OSALLISUUTTA

3.1 Kokeilukulttuuri

Tässä työssä ensisijaisena menetelmänä on kokeilukulttuuri eli kokeilemalla kehittäminen. Työtä varten tehdään kaksi toimintakokeilua, joissa testataan osallistavia menetelmiä osana näyttelytuotantoprosessia kahdessa eri näyttelyssä Espoon kaupungin museossa.

Kokeilukulttuuri on ajankohtainen metodi sekä yrityksissä että julkisessa hallinnossa. Suomen vuonna 2015 aloittanut hallitus nosti kokeilukulttuurin yhdeksi strategiseksi tavoitteekseen (esim. Valtioneuvosto 2019; Hassi ym. 2015, 3; Poskela ym 2015, 3, 9; Valtiovarainministeriö 2015). Strategisena tavoitteena kokeilukulttuuri näkyy myös Espoon kaupungin strategiassa, Espoo-tarinassa, jossa eräs valtuustokauden 2017–2021 tavoite koskien taloutta, henkilöstöä ja johtamista on kokeilukulttuurin käyttöönotto (Espoon kaupunki 2017, 11).

Kokeilukulttuuri on tapa kehittää toimintaa nopeasti, vähillä kustannuksilla ja nopeilla tuloksilla. Usein kokeilun keinoin lähestytään jotakin sellaista asiaa tai projektia, joka tehdään ensimmäistä kertaa ja uudella näkökulmalla. Ensimmäinen kokeilu tehdään usein kevyesti ja käytäntö edellä, ja sen jälkeen kehitetään toimintaa kokeilusta saadun

tiedon ja kokemuksen perusteella. (Valtioneuvosto 2019; Poskela ym. 2015, 12; Hassi ym. 2015, 4.)

Hassin ym. (2015, 10) mukaan ”kokeilujen tärkein tavoite on vähentää kehitettävään ideaan liittyvää epävarmuutta. Toisin sanoen synnyttää sellaista tietoa, mitä ei voida muulla tavoin oppia.” Kokeilemalla voi rakentaa ja saada aikaan uutta tietoa, jota analysoimalla päästään eteenpäin kohti seuraavaa, ehkä hiukan parempaa kokeilua. Kokeiluiden avulla saadaan jatkuvasti tietoa siitä, mikä tapa toimii ja mikä ei, ja millä keinoilla saadaan parhaita tuloksia. Kun uskalletaan suoraan kokeilla ilman pitkiä suunnittelujaksoja, säästyvät sekä aikaa että muita resursseja. (Hassi ym., 10–11.)

Kokeileva kehittäminen -raportissa (Poskela ym. 2015) on listattu erilaisia näkökulmia siitä, mihin kehitettävä kokeileminen erityisesti sopii. Näitä näkökulmia on yhteensä seitsemän, joista nostan esiin isojen yritysten ja julkisten organisaatioiden mahdollisuudet uudistua totuttua nopeammin:

Kokeilut tarjoavat merkittävän kehittämispotentiaalin 5) isoille yrityksille ja julkisille organisaatioille luoda kustannussäästöjä ja uudistua nopeammin. Kokeileva kehittäminen edellyttää niiltä uudenlaista asennetta, osamista ja työkaluja, joista kerromme tässä raportissa jäljempänä. Kokeilukulttuurin omaksuminen isoissa yrityksissä ja julkisissa organisaatioissa edellyttää uudenlaista kehittämisotetta, jollaista voidaan omaksua pieniltä yrityksiltä. Niissä ideointi ja kehittäminen on voimakkaasti sidottu päivittäiseen operatiiviseen toimintaan ja kehittämisen on tapahduttava hyödyntäen olemassa olevia niukkoja resursseja (raha ja henkilöstö). Suunnitelmien ja analyysien sijaan kehittämistyössä edetään konkreettisten kokeilujen kautta. (Poskela ym. 2015, 10.)

Epävarmuus on kokeiluissa usein suuressa ja tärkeässä roolissa. Se voi olla jopa innovatiivisen toiminnan edellytys. Käytännön kokeiluissa täytyy pitää koko ajan mieli avoimena, oppia jo tehdystä sekä osata hyödyntää sitä seuraavassa vaiheessa, matkalla kohti parasta mahdollista lopputulosta. (Hassi ym. 2015, 21–28.)

Osallistamisen menetelmät Espoon kaupungin museon näyttelytuotannoissa – ja instituutiolähtöinen osallistaminen ylipäänsä – sopivat hyvin kokeilujen kohteeksi. Espoon kaupungin strategioissa korostetaan kaupunkilaisten osallisuutta ja kaupungin eri tahojen roolia osallistajina. Strategiatasolla osallisuus on paitsi tärkeä myös uusi ja ennen kaikkea laaja kokonaisuus, johon voi tarttua monella tavalla. Kokeilukulttuuri tarjoaa hyvän mahdollisuuden tarttua strategiaan tavoitteisiin ilman ennakkoluuloja

ja myös ilman raskasta suunnitteluprosessia. Kokeiluihin ei välttämättä tarvita lisäresurssejakaan mikäli ne sisällytetään työsuhhteessa olevien työntekijöiden perustyöhön.

Itse näen kokeilukulttuurin mahdollisuutena ohittaa resurssipulaan ja suunnitteluun kuluvaan aikaan liittyvät, osittain näennäisetkin, esteet, ottaa villitkin ideat käyttöön ja tehdä vaan. Se tuntuu mielenkiintoiselta ja raikkaalta tavalta päästä suoraan asiaan. Kaikkea museotyötä tai jokaista projektia ei toki voi tehdä käytäntö edellä ja kokeilemalla, mutta osan voi, ja niihin kannattaa tarttua.

Kokeilut sopivat osallistamisen erityisen hyvin, koska niiden avulla voi helposti testata olettamuksia esimerkiksi ihmisten käyttäytymisestä tietyissä tilanteissa (Hassi ym. 2015, 28). Jos haluamme tietää, pysähtyvätkö ihmiset näyttelyssä mieluummin tabletin vai kynän ja paperin äärelle, vai kiinnostaako heitä kumpikaan, ainut keino saada asia selville on kokeilla.

Siinä missä suunnitteleamalla kehittämisessä tärkeää on tarkat suunnitelmat ja niiden tehokas toteuttaminen, kokeilemalla kehittämisessä korostuu kyky ratkoa kehitettävän idean keskeiset epävarmuudet nopeasti ja kustannustehokkaasti. (Hassi ym. 2015, 28.)

On armollista, vaikeaa ja kiinnostavaa, että kokeiluissa onnistuminen ei välttämättä tarkoita sitä, että idea saa positiivisen vastaanoton ja päätyy sellaisenaan käyttöön. Hassin ym. (2015, 52) mukaan kokeilu on onnistunut erittäin hyvin, jos sen kautta huomataan, että suunniteltu idea ei toimi. Itse näen tässä kohdassa erään kokeilukulttuurin parhaista puolista: On parempi saada ei-toivottu tulos spontaanista kokeilusta kuin vuosia suunnitellusta projektista, joka pilotoidaan lähes valmiina, ja huomataan silloin toimimattomaksi. Siinä vaiheessa voi helposti käydä niin, että toimimattomalla tuloksella jatketaan eteenpäin, koska se on valmis ja vienyt paljon aikaa.

Kun kokeilut ovat mahdollisimman pieniä ja yksinkertaisia, myös riskit ovat pienet (Hassi ym. 2015, 28). Mikäli yleisö ei pysähdykään vastaamaan näyttelyssä esitettyihin kysymyksiin museon tulevaisuudesta, voidaan todeta, että ensi kerralla kokeillaan jotakin muuta. Menetyksiä on tullut muutama työtunti sekä kirjoitusvälineisiin kulunut raha. Ja toisaalta kokeilusta on saatu aikaan arvokas tulos, että kokeiltu malli ei tässä tilassa toimi.

Hassi ym. (2015) antaa hyvin konkreettisia neuvoja siihen, kuinka kokeiluja voi lähestyä, edistää ja käsitellä. Yksi malli ovat kanvaasit, joiden avulla kokeilu paloitellaan

pienempiin osiin ja pohditaan niitä yksi kerrallaan. (Hassi ym. 2015, 87–92.) Työryhmä on julkaissut kirjan verkkosivuilla tyhjiä kanvaasimalleja avoimeen käyttöön (Kehitä kokeillen 2019). Teen tämän työn toimintakokeiluista kanvaasit Kehitä kokeillen -mallin mukaan. Ideakanvaasi tehdään kokeilusta ennen sen toteuttamista, ja sitä täydennetään kokeilun jälkeen, jotta voidaan nähdä mitä kokeilusta on opittu. Esitteen suunnitteluvaiheen ideakanvaasit toimintakokeiluluvuissa 3.2.1 ja 3.2.2, ja täydennetyt versiot tulosluvussa 4.3.

3.2 Kaksi toimintakokeilua Espoon kaupunginmuseossa

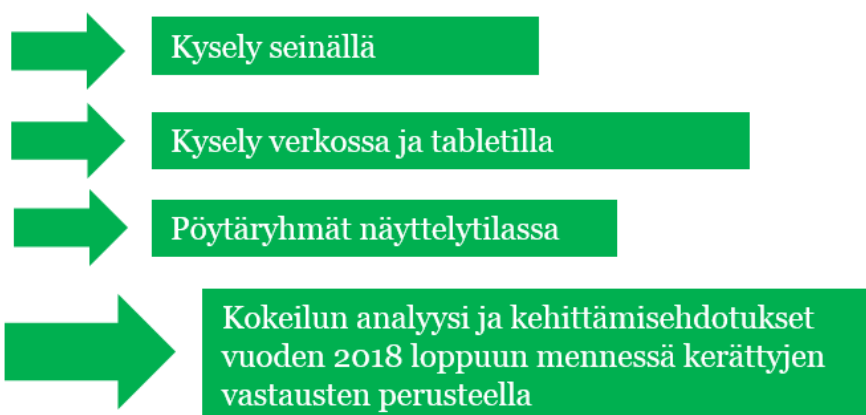
3.2.1 Kokeilu 1: Toiveiden museo

Ensimmäinen kokeilu tehtiin Talomuseo Glimsin vaihtuvien näyttelyiden tilassa. Talomuseo Glims on alkuperäisellä paikallaan sijaitseva maatila, jossa on toiminut museo vuodesta 1958 lähtien. Vaihtuvien näyttelyiden tila on kahden huoneen ja noin 60m² kokonaisuus museon päärakennuksessa, jossa sijaitsevat museopuoti, lipunmyynti sekä henkilökunnan tilat. Rakennus on 1700-luvun lopussa rakennettu vanha asuintalo.

Näyttely, jossa kokeilu toteutettiin, oli nimeltään Toiveiden museo. Toiveiden museossa osallistavia menetelmiä ei käytetty näyttelysuunnitteluvaiheessa, vaan museoyleisöä osallistettiin valmiissa näyttelyssä koko näyttelyn ajan 25.4.2018–24.3.2019.

Näyttelytyöryhmä aloittaa työnsä ja päättää kokeilla osallistamista ja näyttelytilan muutosta 1/2018

Näyttelyn avajaiset 25.4.2018

Kuva 3 Toimintakokeilu 1: Toiveiden museo. Näyttelyprojektin eteneminen.

Toiveiden museo -näyttely tehtiin alkuvuodesta 2018. Museon johdon nimittämä näyttelytyöryhmä sai johdolta toiveen tehdä Talomuseo Glimsin näyttelytilaan¹ juhlanäyttelyn 60 vuotta täyttävästä Espoon kaupunginmuseosta. Työryhmä päätti, ettei lähde tekemään kuvausta menneistä vuosikymmenistä, koska sen kaltainen näyttely oli tehty 10 vuotta aikaisemmin museon täyttäessä 50 vuotta, osin samojen ihmisten voimin.

Tässä juhlanäyttelyssä päätettiin käydä museon historia ja museotoimipisteet tiiviisti läpi näyttelyn alussa, ja keskittyä suuremmassa näyttelytilassa Espoon kaupunginmuseon nykyhetkeen ja tulevaisuuteen. Nykyhetki tehtiin melko perinteisesti tuomalla vitriineihin esille museon viimeisimpiä kokoelmiin otettuja esineitä ja kertomaan kokoelmien kartuttamisesta sekä espoolaisten yhteisen muistin tärkeydestä. Lisäksi nyky-aikaan ja espoolaisen kulttuuriympäristön ja -maiseman säilyttämiseen liittyen seinälle koottiin kuvaprojisointi vanhoista espoolaisista rakennuksista ennen ja nyt, ja kerrottiin niiden suojele- tai purkuprosesseista ja niihin johtaneista päätöksistä.

Tulevaisuusosiosta sen sijaan tehtiin kaupunginmuseon ensimmäinen näyttelytuotantoon liittyvä osallistamiskokeilu. Kokeilun tavoitteena oli saada näyttelyyn tulevilta museokävijöiltä ehdotuksia ja mielipiteitä Espoon kaupunginmuseon tulevaisuuden suunnasta. Minkälaisia näyttelyitä yleisö haluaa? Mitä museon tulisi tallentaa nykyajan Espoosta tulevia sukupolvia varten?

Työryhmä lähti tekemään osallistavaa näyttelyosiota kokeilun menetelmin, sillä tietoa yleisön käyttäytymisestä tai aktiivisuudesta näyttelytilassa ei ollut. Hypoteesina oli, että kun museoesineet laitetaan selkeästi seinien vierustoille vitriineihin ja tuodaan keskilattialle pöytäryhmiä, ihmiset viihtyvät tilassa paremmin ja pidempään. Viihtymisensä aikana he vastaavat kyselyihin museon tulevaisuudesta, kunhan kysymykset ja vastausvälineet ovat näkyvillä ja helposti saatavilla.

Näyttelyssä pääasiallisena osallistamisen menetelmänä käytettiin hyvin yksinkertaista avoimiin vastauksiin perustuvaa kyselyä, johon näyttelyyn saapuvat museokävijät vastasivat kirjoittamalla vastauksensa värikkäillä kynillä paperilapuille. Näyttelytilan yksi pitkä seinä oli varattu kokonaan kysymyksille ja vastauksille museon tulevaisuudesta.

¹ Käytän tämän kokeilun yhteydessä Talomuseo Glimsin vaihtuvien näyttelyiden tilasta lyhyempää nimitystä näyttelytila.

Kysymykset teetettiin suurina tarroina seinille, seinät suunniteltiin huomiota ja mielenkiintoa herättäviksi, ja vastauslappujen ripustustaustaan sekä ripustuksen tapaan kiinnitettiin huomiota. Värikkäät vastauslaput ja värikkäät tussit kirjoittamista varten laitettiin näyttelyhuoneen keskellä sijaitseviin pöytäryhmiin.

Kuvat 4 ja 5. Toiveiden museon osallistavat aktiviteetit ja uudet pöytäryhmät. Kuvaaja: Janne Ketola

Museon tulevaisuutta koskevat kysymykset jaettiin kahteen kategoriaan:

- 1) Kokemukset ja elämykset museossa eli näyttelyt ja yleisöpalveluiden piiriin kuuluvat aktiviteetit
 - Mistä aiheesta haluaisit nähdä näyttelyn?
 - Mitä haluaisit tehdä tai kokea museossa?
- 2) Tallennus eli kokoelmiin ja kulttuuriperinnön tallennukseen liittyvät asiat.
 - Mitä museon tulisi tallentaa tulevaisuuden espoolaisille?
 - Mitä aiheita tai ilmiöitä museon pitäisi tutkia?
 - Mitä paikkoja ja ilmiöitä tulisi dokumentoida valokuvaamalla ja miksi?
 - Mitkä espoolaiset maisemat ja rakennukset tulisi säilyttää?

Seinille ripustettaviin paperisiin vastauksiin perustuvan kyselyn lisäksi näyttelytilan pöytäryhmiin tuotiin myös tablettitietokoneita, joihin asennettiin sähköinen survey-pal-kysely koskien kyseisen Talomuseo Glimsin näyttelytilan tulevaisuutta. Kyselyt kysymykset eivät olleet samat kuin seinillä. Survey-pal-kyselyyn saattoi vastata myös näyttelyn ulkopuolella museon verkkosivuilla. (Kyselykaavake, liite 2.) Tarkoituksena oli kokeilla, kiinnostaako kävijöitä enemmän paperille vastaaminen vai sähköiseen kyselyyn vastaaminen.

Jo mainittujen pöytäryhmien tuominen näyttelytilaan oli myös tärkeä osa toimintakeilua. Näyttelytila on ulkomuseon ainut lämmin tila, johon ryhmä ihmisiä mahtuu

hetkeksi aikaa oleskelemaan hiukan vapaammin. Muut lämpimät tilat sekä katetut kylmät tilat ovat osa Glimsin vanhaa maatilamiljöötä ja niissä on pysyvästi esillä museoesineitä, jotka asettavat rajoituksia tilojen käytölle. Esimerkiksi syöminen ja juominen ei ole kyseisissä tiloissa sallittua.

Näyttelytila on perinteisesti ollut varattuna näyttelyille, eikä sielläkään ole voinut istua, viettää aikaa, lämmitellä tai syödä eväitä. Tila on ollut varattu erikoisnäyttelyille museoesineineen ja näyttelyrakenteineen. Tässä näyttelyssä haluttiin kokeilla, saisiko oleskeluun kannustava tila ihmiset viipymään siellä kauemmin ja osallistumaan vastaamalla kyselyyn. Tila suunniteltiin myös sellaiseksi, että siellä voisi aloittaa asiakasraatitoiminnan tai järjestää muita työpajoja.

Tilankäytön kannalta kokeilulle oli tarvetta myös Talomuseo Glimsin henkilökunnan puolelta. Näyttelytila on ollut vuosikymmeniä pelkässä näyttelykäytössä, ja samalla yleisön kohtaamiselta ja esimerkiksi työpajatoiminnalta on puuttunut tilaa. Olen itse seurannut näyttelytoimintaa vuodesta 2006 saakka hyvinkin läheltä. Työpisteeni sijaitsee samassa talossa kuin näyttelytila ja palvelen usein asiakkaita museokaupan kasalla, näyttelytilan sisäänkäynnin luona. Myös muut museon työntekijät ovat tehneet samankaltaisia havaintoja tilankäytöstä. Haastattelin sähköpostitse kolmea Talomuseo Glimsin työntekijää näyttelytilasta ja sen muutoksesta (kysymykset, liite 4). Ensimmäinen kysymys koski näyttelytilaa perinteisessä käytössään ennen Toiveiden museo -näyttelyä. Vastauksista näkyy tilan epäkäytännöllisyys.

Tila on todella pieni yrittää järjestää näyttelyitä joissa olisi esillä paljon mielenkiintoisia esineitä. Jos on paljon esineitä, niin ryhmät eivät mahdu opastukselle. Hyvin pienet ja kevyet näyttelyt taas, jotka ovat puhtaasti näyttelyitä, tuppaaavat olemaan läpijuoksupaikkoja. Tilasta täytyisi saada paikka jossa haluaa oleskella ja ehkä puuhailla jotain. Tila on myös ankea ja pimeä ja aivan hiton kylmä kun patterit on olleet suljettuina käyttämättöminä seinien takana yli 15 vuotta.

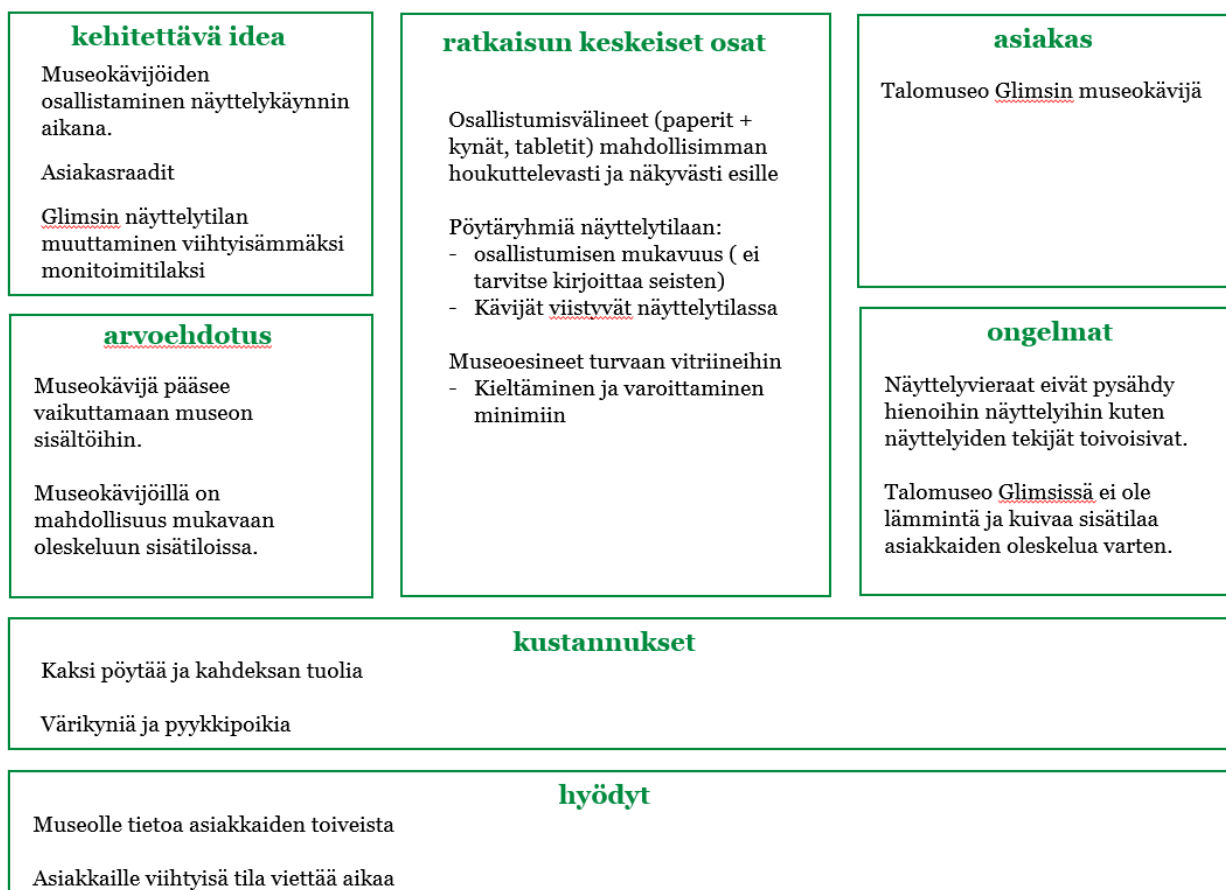
Rakenteet näyttelytilassa on tainneet olla aika pitkään ihan samanlaisia kuin edelleenkin, mutta irtonaisia vitriinejä on ollut useissa näyttelyissä enemmän ja tuoleja/pöytiä vähemmän. Eli on pitänyt olla vähän varovaisempi ja tilaa on ollut vähemmän eikä muunneltavuutta juurikaan. Pöytiä on aina ennen raahattu erikseen ylhäältä vintistä, mikä on aika vaarallista/hankalaa. (Heikkilä ym. 2019.)

Osallistamisen keinoina kyselyt ja tilaan hankittavat pöytäryhmät tuntuivat aluksi hyvin yksinkertaisilta, jopa hieman hassuilta ja vanhanaikaisilta. Mutta aikaa oli vähän ja näyttely oli saatava valmiiksi. Lisäksi osallisuus haluttiin ehdottomasti kokeiluna

mukaan näyttelyyn. Näin ollen käytettiin niitä suunnitteluresursseja, joita oli olemassa. Kokeilukulttuurin näkökulmasta Toiveiden museon osallistamisen keinot olivat kuitenkin relevantteja. Kokeilukulttuuri rohkaisee juuri pieniin ja helposti toteutettaviin kokeiluihin.

Sekä paperisiin vastauksiin perustuva kysely että tilakokeilu toteutettiin hyvin vähin resurssein ja melko pienellä vaivalla. Kyselyä varten ostettiin kaksi pakettia tusseja ja muutama paketti pyykkipoikia sekä leikattiin värikästä kopiopaperia vastauslapuiksi. Tilankäyttökokeilua varten hankittiin IKEAsta kaksi pöytää ja kahdeksan tuolia, joita ei ehditty edes koota ennen näyttelyn avajaisia. Tuolien kokoamisesta tuli vitsikäs, osallistava kilpailu ohjelmanumeroksi näyttelyn avajaisiin.

Tässä on Toiveiden museo -kokeilun ideakanvaasi ennen kokeilun toteuttamista:

Malli lainattu: <http://kehitakokeillen.fi/tyokalut/>

Kuva 6. Toiveiden museo -kokeilun ideakanvaasi ennen kokeilun toteuttamista

3.2.2 Kokeilu 2: Kivenlahtiosio näyttelyssä Katse horisontissa

Toinen toimintakokeilu tehtiin KAMUun tulevan Katse horisontissa -näyttelyn puitteissa. KAMU on Espoon kaupunginmuseon suurin, 650 m² kokoinen, näyttelytila Tapiolassa, Näyttelykeskus WeeGeellä. KAMU avattiin vuonna 2002, jolloin myös museon toimisto muutti WeeGeelle. KAMUssa on esillä Espoon kaupunginmuseon pysyvä näyttely Espoon historiasta sekä kerran vuodessa vaihtuva erikoisnäyttely.

Katse horisontissa – Näyttely merellisestä Espoosta avattiin yleisölle 14.2.2019. Näyttelyssä pohditaan meren merkityksiä espoolaisille ennen ja nyt. Näyttelyn yksi osio kertoo Kivenlahden merellisestä lähiöstä. Kivenlahtiosio oli jo heti hankkeen aluksi päätetty tehdä yhdessä kivenlahtelaisten kanssa. Tavoitteena oli saada näyttelyosioon sellaista paikallista sisältöä ja asiantuntemusta, jota näyttelytyöryhmällä ei ollut. Lisäksi toivottiin uusien kivenlahtelaisten museokävijöiden löytävän näyttelyosion myötä Espoon kaupunginmuseon palvelut.

Kuva 7. Toimintakokeilu 2: Kivenlahtiosio näyttelyssä Katse horisontissa. Näyttelyprojektin eteneminen Kivenlahti-osiossa käytettiin erilaisia osallistamisen menetelmiä kuin Toiveiden museon yhteydessä. Kivenlahdessa paikallisia asukkaita osallistettiin näyttelytuotantoon jo näyttelyn suunnitteluvaiheessa verkkopohjaisen karttakyselyn, haastattelujen ja työpajojen keinoin.

Ensimmäisenä toimenpiteenä avattiin Maptionnaire -karttakysely² (Espoon kaupungin museo 2018a). Kyselyn tarkoitus oli ja on kerätä Kivenlahden eri paikkoihin liittyviä muistoja paikallisilta asukkailta. Kysely avattiin heinäkuussa 2018 ja se pidetään avoinna ainakin koko Katse horisontissa -näyttelyn ajan. Kyselyn avulla Kivenlahden tärkeät paikat hahmottuvat niin museolle kuin paikallisille ihmisille itselleenkin. Maptionnaire -sovellus on helppokäyttöinen, ja siihen voi naputella tarinoita vaikka mobiililaitteellaan bussimatalla. Sitä päätettiin kokeilla juuri helppouden ja informatiivisuuden takia.

Maptionnaire-kyselyn lisäksi kivenlahtelaisia haluttiin mukaan näyttelyn suunnitteluun myös henkilökohtaisemmin. Halu ja tarkoitus oli kohdata kivenlahtelaisia ihmisiä ja saada heiltä ideat näyttelyn esineiksi ja tarinoiksi. Ensin suunnitelmassa oli koota paikallisista ihmisistä näyttelytyöryhmä ja kokoontua muutamia kertoja näyttelyosion suunnittelun merkeissä. Tarkemman suunnittelun ja pohdinnan jälkeen päädyttiin kuitenkin tekemään kokeilu hiukan toisin, ja lähestymään useampia, mutta satunnaisempia kivenlahtelaisia haastattelujen ja työpajojen muodossa heidän omilla kotikuhlillaan.

Kävin kollegani Tiina Heron kanssa Kivenlahdessa yhteensä viisi kertaa aikavälillä 27.8.–11.10.2018. Kahdella ensimmäisellä käynnillä 27. ja 28.8. haastattelimme lyhyesti ja keskustelevasti paikallisia ihmisiä Kivenlahden ostarin ja asukaspuiston ympäristöissä. Kolmella viimeisellä käynnillä 9.–11.10.2018 järjestimme osallistavia työpajoja.

Haastatteluihin ja työpajoihin houkuteltiin ihmisiä julkisten ilmoitusten kautta. Suoraan keneenkään ihmiseen tai mihinkään yhteisöön ei otettu yhteyttä, eikä erikseen yritetty saada tiettyä yleisöä paikalle. Kivenlahti-Stensvik ry tuli yhteen työpajaan yhteistyökumppaniksi aktiivisen jäsenen pyynnöstä ja aloitteesta. Haastatteluajat ja -paikat kerrottiin paikallisessa Facebook-ryhmässä nimeltä Kivenlahden ystävät. Työpajoista tiedotettiin sekä Facebook -ryhmässä että paperisilla ilmoituksilla, joita levitettiin viikkoa ennen työpajoja Kivenlahden alueelle, mm. ruokakauppojen, kirjaston ja neuvolan ilmoitustauluille (Ilmoitus työpajoista, liite 5). Valittu lähestymistapa rajasi

² Kivenlahti-kysely löytyy osoitteesta <https://app.maptionnaire.com/fi/4614>

väistämättä pois ihmisiä, jotka eivät nähneet ilmoituksia tai jotka eivät kokeneet tapahtumia itselleen suunnatuiksi. Lisäksi tapahtumat järjestettiin ja niistä ilmoitettiin ainoastaan suomen kielellä, mikä myös aina rajaa pois ihmisiä. Tämä osallistujien löytämisen tapa on hyvä pitää mielessä myös työpajojen tuloksia tarkastellessa.

Haastattelut tehtiin Kivenlahden ostarilla 27.8.2018 ja Hyökyluonnon asukaspuistossa 28.8.2018. Haastatteluiden tärkein tavoite oli keskustella vastaan tulevien kivenlahtelaisten kanssa ja saada selville, löytyykö paikan päälle menemällä kiinnostusta ja intoa osallistua Espoon kaupungin museon merellisestä Espoosta kertovan näyttelyn tekoon. Haastattelukysymyksiä oli yksi: ”Mikä on parasta Kivenlahdessa?” Kysymys oli tarkoitettu helpoksi keskustelunavaukseksi, jollaisena se myös toimi. Minä ja kollegani, museolehtori Tiina Hero kuljimme muistiinpanovälineiden kanssa ja ryhdyimme juttelemaan kaikille mahdollisille vastaantulijoille. Meillä oli mukana ainoastaan kynä ja paperi, koska epäilimme nauhoittamisen vähentävän haastateltavien spontaaniutta. Kahden haastattelupäivän aikana keskustelimme 16 kivenlahtelaisen vastaantulijan kanssa.

Asukkaita osallistavia työpajoja järjestettiin kolme aikavälillä 9.–11.10.2018. Työpajat suunniteltiin kaksiosaisiksi ja kysymykset jaettiin kahteen kategoriaan: Kivenlahteen liittyvät kysymykset ja museonäyttelyyn liittyvät kysymykset.

Työpajan ensimmäinen osa, aiheena Kivenlahti:

Parasta Kivenlahdessa?

Mitä Kivenlahdesta puuttuu?

Mikä Kivenlahden historiassa on tärkeää / mielenkiintoista / ehdottomasti kertomisen arvoista?

Mitä luulet muiden ajattelevan Kivenlahdesta ja paikallisista asukkaista?
Minkälainen on Kivenlahden maine?

Työpajan toinen osa, aiheena museonäyttely:

Minkälainen on kiva/mielenkiintoinen museonäyttely?

Mitä esineitä Kivenlahdesta pitäisi olla esillä näyttelyssä (Vanhoja esineitä / Uusia, paikallisilta lainattavia esineitä)

Mitä (muuta kuin esineitä) Kivenlahdesta kertovaa näyttelyssä pitäisi olla esillä?

Mikä Kivenlahdessa on sellaista, mikä pitäisi (näyttelyssä) kertoa koko Espoolelle, Suomelle ja maailmalle?

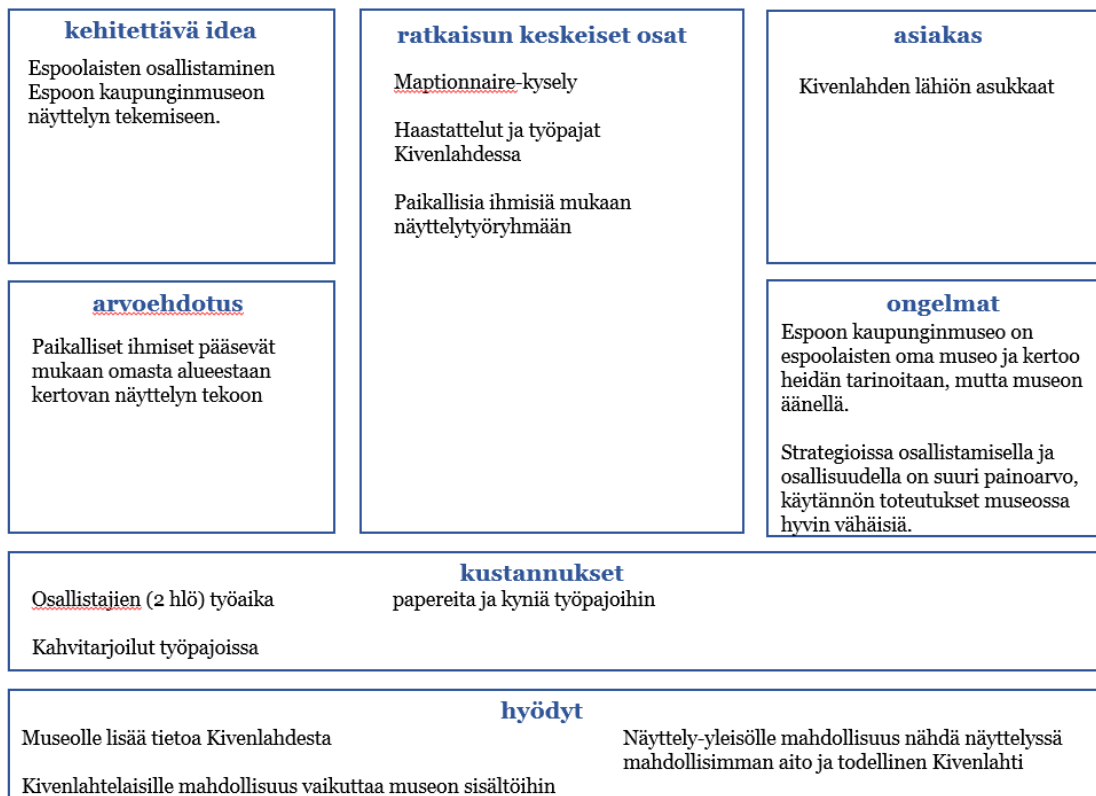
Ensimmäinen paja järjestettiin yhteistyössä Kivenlahti-Stensvik ry:n kanssa yhdistyksen tiloissa Kahvi-Kaisaksi nimetyssä vanhassa rakennuksessa. Facebookissa tapahtuma oli saanut osakseen intoa, tykkäyksiä ja kommentteja, mutta lopulta Kahvi-Kaisan pajaan tuli viisi osallistujaa. Kaksi osallistujista oli yhdistysaktiiveja ja tapahtuman järjestäjiä ja kolme oli tullut kutsun perässä. Osallistujia oli vähemmän kuin olimme odottaneet. Suunniteltu ohjelma meni lennossa uusiksi, ja learning cafe -tyyppiseksi työpajaksi suunniteltu tilaisuus muuttui keskustelutilaisuudeksi. Alkuhämmennyksen jälkeen se ei pahemmin haitannut. Aluksi osallistujat puhuivat niitä näitä Kivenlahdesta, ja yksi osallistuja oli äänessä erityisen paljon. Jossakin vaiheessa me järjestäjät ohjasimme keskustelut alkuperäisten kysymysten pariin ja kirjasimme ylös keskustelun kulkua ja osallistujien vastauksia. Paikalle tulleet viis ihmistä osoittautuivat todelliseksi kotiseutuaktiiveiksi ja heiltä sai paljon hyvää, tarkkaa ja mielenkiintoista tietoa Kivenlahdesta. (Kivenlahti 2018c.)

Toinen työpaja paikallisessa Pub Nousuvedessä sujui suunnitelmien mukaisesti ja erityin hyvin. Baarityöpajan rakenne oli suunniteltu toisenlaiseksi kuin Kahvi-Kaisan työpajan. Sen ajatus kaikessa yksinkertaisuudessaan oli, että baarin pöytiin jaettiin isoja papereita, joissa oli Kivenlahtea koskevia kysymyksiä. Lisäksi pöytiin vietiin kyniä kirjoittamista varten. Pöydän asiakkaat saivat vastata paperin kysymyksiin (tai olla vastaamatta) ja me työpajan vetäjät kiertelimme pöydissä juttelemassa ja kannustamassa. Kun näytti siltä, että seurueella / henkilöllä oli kirjoitettava loppunut, vaihdoimme paperit pöydästä toiseen, ja pöydissä voitiin jatkaa edellisen porukan aloittamaa listaa. Puolivälissä työpaja-aikaa paperit vaihdettiin tyhjiin tuoppeihin, joihin oli laitettu sisään kysymys, jonka pystyi lukemaan lasin läpi. Lisäksi pöytiin jaettiin pienet lehtiöt, joihin sai kirjoittaa vastauksia ja tiputtaa niitä tuoppeihin. Tuoppien lisäksi päätimme jättää joihinkin pöytiin myös isoja papereita, koska niissä oli helppoja kysymyksiä, joihin varmasti kaikilla paikallisilla oli jotakin sanottavaa. (Kivenlahti 2018d.)

Suunniteltu rakenne toimi odotetusti. Työpajaamme baarissa marraskuisena keskiviikkoiltana osallistui 12 ihmistä eli kaikki baarin asiakkaat kaksituntisen työpajaamme aikana. Sekä yksin istuvat että seurueet osallistuivat selvästi mielellään ja keskustelivat ja kertoivat siitä, minkälainen paikka Kivenlahti heidän mielestään on. Kukaan ei kieltäytynyt vastaamasta tai suhtautunut epäilevästi työpajaamme. (Kivenlahti 2018d.)

Kolmas työpaja järjestettiin Hyökyvuoren asukaspuistossa. Asukaspuisto on leikki-puisto, jossa on myös sisätilat ja työntekijät, sekä järjestettyä ohjelmaa lapsiperheille ja koululaisille. Työpaja oli suunniteltu järjestettäväksi samaan aikaan kuin MLL:n perhekahvila, joka yleensä tuo puistoon paljon asiakkaita. Kahvila oli kuitenkin viime hetkellä peruttu, ja saapuessamme puistoon paikalla oli vain kaksi työntekijää ja yksi äiti vauvansa kanssa.

Asukaspuiston työpaja oli suunniteltu pidettäväksi learning cafe -tyylinenä ryhmäpa-jana kuten Kahvi-Kaisan pajakin alun perin. Kahvi-Kaisan pajasta oppineina olimme varautuneet yllättäviin tilanteisiin emmekä hämmentyneet pienestä porukasta. Kaikki kolme aikuista innostuivat aiheesta ja keskustelu lähti hyvin käyntiin. Levittelimme kaikki kysymyspaperimme pöydille, laitoimme kynät paperien päälle ja kehotimme kaikkia kirjoittamaan ajatuksiaan papereihin. Samalla kyselimme ja keskustelimme paikallaolijoiden kanssa ja kirjasimme itsekkin keskustelun tuloksia papereille. Ajan ku-luessa puistoon tuli lisää vanhempia lapsineen. Loppujen lopuksi pajaan osallistui kah-deksan aikuista, joilta saimme mielenkiintoisia vastauksia kysymyksiimme. (Kiven-lahti 2018e)

Malli lainattu: <http://kehitakokeillen.fi/tyokalut/>

Kuva 8. Kivenlahtiosion ideakanvaasi ennen kokeilun toteuttamista

3.3 Benchmarking

Benchmarking sopii menetelmänä hyvin kokeilukulttuurin seuraksi tai osaksi. Benchmarkingissa tutkitaan hyvin menestyviä organisaatiota ja ollaan kiinnostuneita siitä, mitä ne tekevät hyvin. Havainnot tai tutkimustuloksia verrataan oman organisaation toimintaan, ja pohditaan, mitä oma organisaatio voisi tehdä toisin menestyäkseen itsekin paremmin. Toisen organisaation toimintatapoja ei pidä eikä voi kopioida suoraan omaan toimintaan, mutta benchmarking on erinomainen mahdollisuus saada oivalluksia ja uutta intoa oman toiminnan kehittämiseen. (Ojasalo ym. 2014, 186.)

Jos kokeilukulttuurissa ja siihen liittyvissä toimintakokeiluissa testataan oman organisaation, toiminnan ja ideoiden rajoja, benchmarkingissa jatketaan samaa työtä testaamalla muiden vastaavanlaisten organisaatioiden ideoita ja toteutuksia sekä peilamalla muiden ratkaisuja omiin kokeiluihin. Toimintakokeilujen ja Benchmarkingin tulokset yhdessä antavat hyvän aineiston ja mahdollisuuden oman toiminnan muuttamiseen ja parantamiseen.

Moni suomalainen museo osallistaa kävijöitään ja yleisöjään, myös näyttelytoiminnassa. Benchmarkingin kohteeksi osallistaviin näyttelyihin liittyen sopisi näin ollen useampikin museo. Tätä työtä varten valitsin kohteikseni Helsingin ja Vantaan kaupungin museot ja niiden osallistavan näyttelytyön. Pääkaupunkiseudun kaupunginmuseot ovat erittäin hyviä vertailukohtia toisiinsa nähden. Museoilla on eroja koossa, resursseissa ja kävijämäärissä, mutta perustehtävä on kaikilla sama.

4 TULOKSET

4.1 Havainnot toimintakokeiluista

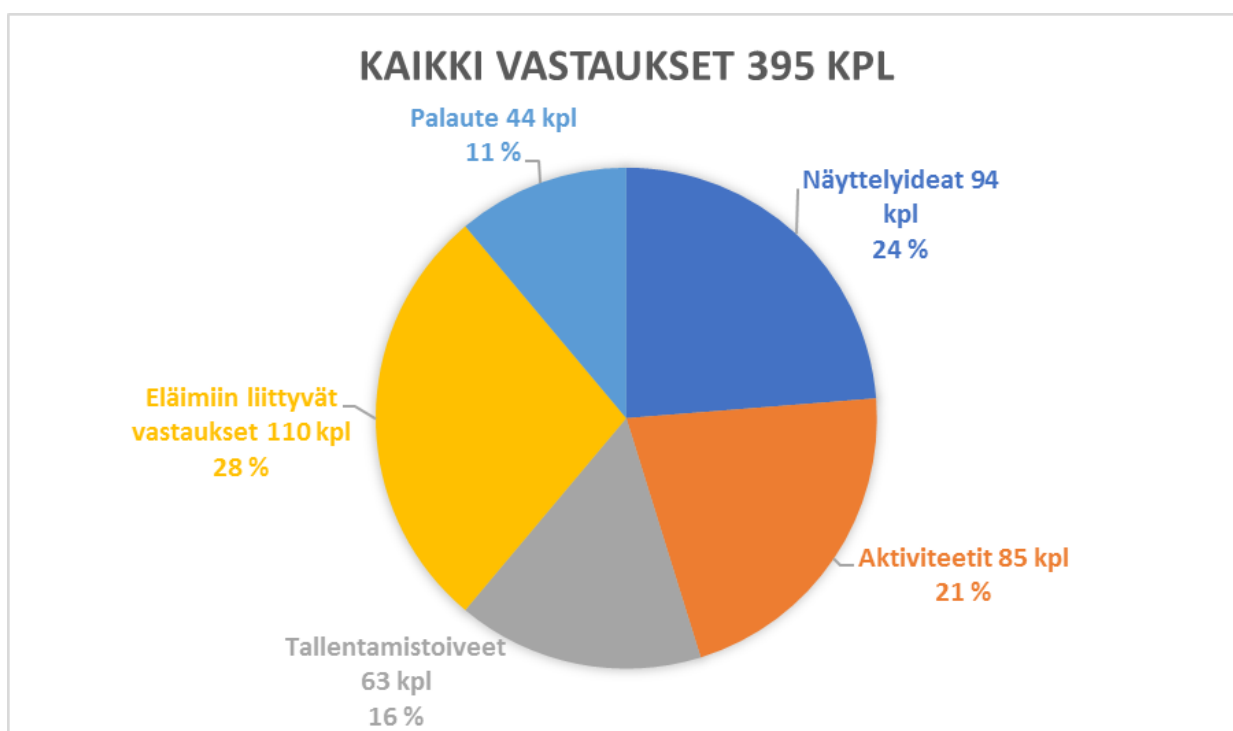
4.1.1 Havainnot kokeilusta 1: Toiveiden museo

Toiveiden museo -näyttelyn seinällä olleeseen kyselyyn jätettiin tarkasteluajankohtana 25.4.–31.12.2018 paperisia vastauslappuja yhteensä 739 kpl. Niistä puolet (372 lappua, joilla yhteensä 395 vastausta) olivat vastauksia kysymyksiin ja puolet (367 lappua) muita tervehdyksiä ja piirustuksia – monet hyvinkin yksityiskohtaisia ja taidokkaita, vaikkakin sinänsä asiaan kuulumattomia. Joka tapauksessa näyttelytilan pöytien äärien istahdettiin 739 lapun kirjoituksen tai piirtämisen ajaksi.

Toiveiden museo 25.4.2018–31.12.2018	
Vastauksia kyselyyn näyttelytilan seinällä	739 kpl
joista varsinaisia vastauksia kysymyksiin	372 vastauslappua/395 vastausta
Sähköisiä surveypal-vastauksia	52 kpl
Museokävijöitä yhteensä	21016 hlö

Taulukko 1. Toiveiden museo -näyttelyssä tarkasteluajankohtana jätetyt kyselyvastaukset.

Vastauskategoriat muotouivat aavistuksen erilaisiksi kuin mitä näyttelytyöryhmä kysymyksiä tehdessään oletti. Näyttelyideoita (94 kpl) ja aktiviteettitoiveita (85 kpl) tuli niin paljon, että ne on vastauksissa erotettu toisistaan. Tallennuskategoria (63 vastausta) säilyi muuttumattomana. Mutta ajatellun kahtiajaon – näyttelyt & aktiviteetit ja tallennustoiveet – lisäksi mukaan tuli pyytämättä ja yllätyksenä kaksi kokonaan uutta kategoriaa: eläimet ja palaute. Eläimet olivat suurin yksittäinen yllättäjä. Eläimiin liittyviä toiveita ja vastauksia tuli yhteensä peräti 110 kpl. Myös palautetta saatiin 44 vastauksen verran.

Kuva 9. Toiveiden museo -näyttelyssä kaikki paperilapuilla annetut vastaukset, joissa vastattiin esitettyihin kysymyksiin.

Eläimiin liittyvät vastaukset kertovat siitä, että vuodesta 2014 alkaen museon alueella toiminut Glimsin 4H-kotieläinpiha on profiloitunut museota asiakkaiden silmissä hyvin paljon. Asiakasmäärät ovat nousseet, ja kaikkea kotieläimiin liittyvää kysytään ja toivotaan paljon aikaisempaa enemmän. On mielenkiintoista huomata, että eläimiin liittyvät vastaukset yllättivät näyttelytyöryhmän. Tästä voi päätellä, että yhteistyökumppanin ylläpitämän kotieläinpihan ja sen mukanaan tuomien mahdollisuuksien koko merkitystä ei vielä ihan kokonaan ole sisäistetty museossa.

Näyttelyn kysymykset oli muotoiltu koskevaksi koko Espoon kaupunginmuseota. Vastauksista on kuitenkin huomattavissa, että moni kävijä on vastannut kysymyksiin ajatellen Talomuseo Glimsiä, eli sitä paikkaa missä vastaushetkellä ovat. Tämän huomaa etenkin eläimiin liittyvistä vastauksista. Toisaalta näyttelyvideoita, aktiviteettitoiveita ja tallennusehdotuksia koskevat vastaukset ovat sovellettavissa koko Espoon kaupunginmuseon toimintaan.

Toiveiden museo -näyttelyn seinäkyselyn tulokset ovat museon näyttelysuunnittelun ja yleisötoiminnan kannalta erittäin mielenkiintoisia. Kysely oli helppo toteuttaa ja vaihton vastata, ja tulokset olivat museon kannalta hyödyllisiä. Espoon kaupunginmuseossa ei ole asiakaspalautteen lisäksi kysely ennen kovin laajasti yleisöltä, että mitä he haluaisivat museolta tulevaisuudessa. Toiveiden museon kokeilun perusteella kysyminen kannattaa, eikä se ole vaikeaa. Lisäksi näyttää siltä, että näyttelyvieraat istuvat mielellään alas vastaamaan kysymyksiin, kun se on tehty heille helpoksi.

Näyttelyssä oli tableteilla vastattavana myös sähköinen Surveypal -kysely, jossa kysyttiin nimenomaan Talomuseo Glimsin vaihtuvien näyttelyiden tilan tulevaisuuteen liittyviä kysymyksiä (kysymykset, liite 2; vastaukset, liite 3). Kyselyyn saattoi näyttelytilan lisäksi vastata Talomuseo Glimsin verkkosivuilla. Sähköiseen kyselyyn vastattiin 52 kertaa samana ajanjaksona 25.4.–31.12.2018, jolloin paperisia vastauslappuja museon seinälle jätettiin 739 kappaletta. Tästä voi päätellä, että pöydän ääreen istuminen ja vastauksen kirjoittaminen on – ainakin tämän näyttelyn puitteissa – selvästi suositumpaa ja helpompaa kuin tabletilla olevaan sähköiseen kyselyyn vastaaminen. Näin ollen pöytäryhmät sekä värikkäät kynät ja paperit alkavat todella puolustaa paikkaansa merkityksellisenä osallistavana menetelmänä.

Toisaalta Surveypal -kyselyssä oli enemmän kysymyksiä ja yhden henkilön vastauksesta saatiin enemmän tietoa kuin yhdestä seinälle ripustetusta vastauslapusta. Surveypal-vastauksista nousee esiin muutamia selviä trendejä ja hyviä havaintoja. Esimerkiksi se, että paikallishistoria kiinnostaa kyselyyn vastanneita kävijöitä, mutta olisi hyvä, jos sitä vietäisiin nykyistä enemmän museon seinien ulkopuolelle. On mielenkiintoista, että kyselyyn vastanneet ihmiset eivät juurikaan ole kiinnostuneita osallistumaan museon kehittämiseen, muuten kuin kyselyiden kautta. Muutama vastaaja oli vastannut haluavansa osallistua asiakasraatitoimintaan tai vastaavaan, mutta vain yksi kävijä jätti yhteystietonsa. (liite 3.)

Jälkeenpäin ajateltuna sähköiseen kyselyyn olisi voinut laittaa samat kysymykset kuin seinille. Se olisi helpottanut vastaamisinnon vertailua sekä tuonut lisää vastauksia samoihin, yksinkertaisiin ja helposti vastattaviin kysymyksiin.

Surveypal -kyselyn vastaajista lähes puolet oli alaikäisiä. Luultavasti heistä suurin osa tuli paikalle koulu- tai muun ryhmän kanssa, vaikka vastaukset kysymykseen ”Tulin museoon” antavatkin ymmärtää, että useampi olisi tullut viettämään vapaa-aikaa. Tämä tulkinta menee osittain arvaamisen puolelle, mutta museon kävijärakenteen tuntien uskallan esittää, että suurin osa alle 18-vuotiaista vastaajista saapui ryhmän kanssa.

Toiveiden museon osallisuuskokeilun toinen menetelmä kyselyiden lisäksi oli Talomuseo Glimsin vaihtuvien näyttelyiden tilan uudelleen järjestäminen ja kalustaminen toiveena saada tilasta osallisuutta tukeva ja muutenkin sosiaalisempi, mukavampi ja enemmän monitoimitilamainen.

Toimintakokeilun tärkeä ja yllättäväkin tulos olikin se, että pöytäryhmiä käytettiin todella aktiivisesti. Niiden ääreen pysähdyttiin kirjoittamaan vastauksia ja terveisiä museolle, pitämään taukoa ja juttelemaan. Lisäksi pöytäryhmistä oli valtavasti hyötyä museon omassa ohjelmassa. Tilaa alettiin käyttää museon omien työpajojen tilana, jollaisena se myös toimi erinomaisesti.

Talomuseo Glimsin työntekijöille pöytäryhmät osoittautuivat kaikkein hyödyllisimmäksi uudeksi kokeiluksi. Näyttelytilasta tuli pöytäryhmien ansiosta lähes kaikkien sätiloissa järjestettävien museon työpajojen tila. Tämä ei varsinaisesti kuulunut alkuperäiseen suunnitelmaan, mutta tila osoittautui työpajatoimintaan sopivaksi parem-

min kuin mikään muu toistaiseksi alueelta löytyvä tila. Työntekijöiden sähköpostihaastattelussa (kysymykset, liite 4) yksi kysymys oli ”Onko tilan uudistus pöytäryhmiin vaikuttanut sinun työhösi? Jos on, niin millä tavalla?” Vastaukset olivat lyhykäisyydessään tyhjentäviä:

Työpajat on siirtyneet sinne ja se on ollut todella kriittisen tarpeellista. Pöydät on kovalla käytöllä.

Työpajoja ja -näytöksiä on voinut vetää muuallakin kuin ulkona/tuvassa. Eli tapahtumien ja opastusten suunnittelu on ollut helpompaa, kun on ollut enemmän tiloja käytettävänä yhtä aikaa. Tuntuu, että yhä enemmän koulut retkeilee niin, että kerralla tulee kaksi luokkaa paikalle, ja silloin on kätevää, että on muitakin (lämpimiä) tiloja käytettävissä kuin tupa. (Heikkilä ym. 2019.)

Kaikki tilaan liittyvät suunnitelmat eivät kuitenkaan toteutuneet. Näyttelyn yhteyteen suunniteltiin asiakasraateja liittyen Espoon kaupunginmuseon tulevaisuuteen. Ne jäivät kuitenkin järjestämättä useasta eri syystä. Eräs oli aikatauluoptimismi. Raadeista puhuttiin näyttelysuunnittelun aikana yleisellä tasolla ja todettiin, että niiden järjestämiseen on kyllä aikaa, kun näyttelykin on niin pitkä. Lupauduin itse opinnäytetyöhön ja vuoden pituiseen näyttelyyn vedoten edistämään raateja. Tosiasiassa en varannut työlle riittävästi aikaa.

Toinen, tämän työn ja oppimisen kannalta mielenkiintoinen syy olla järjestämättä raateja oli se, että mitä enemmän perehdyin osallistamisen menetelmiin ja asiakasraateihin, sitä epävarmemmaksi tulin niiden sopivuudesta juuri tähän näyttelyyn ja museon tulevaisuuden yleiseen suunnitteluun. Asiakasraadeilla tulee olla selvä rajaus ja tietty päämäärä, ja osallistujien täytyy rehellisesti ja selkeästi saada tietää, mihin osallistuminen vaikuttaa (Raitmaa 2018). Lisäksi kaikkien osallistavan tapahtuman osapuolien, eli museon, osallistujien ja suuren yleisön, täytyy hyötyä osallisuuden menetelmistä (Simon 2010, esim. 13, 21). Toiveiden museo -näyttelyn tapauksessa museolla oli melko yleinen halu tietää yleisön toiveista tulevaisuuden suhteen. Mitään erityisen selkeää ja rajattua tavoitetta ei ollut. Näin ollen tuntui paremmalta edetä Toiveiden museossa kyselyiden ja tilankäyttökokeilun kautta ja jättää asiakasraadit menetelmänä odottamaan seuraavaa projektia, joissa niitä voisi käyttää paremmin kaikkien osapuolien hyödyksi.

Toiveiden museon toimintakokeilun avulla pystyttiin tuomaan osallistavia menetelmiä kaikkein yksinkertaisimmillaan osaksi museovierailua. Pöytäryhmät toimivat kuten toivottiinkin. Museokävijät istuivat rauhassa pöytien ääreen viettämään aikaa näyttelyssä. Kyselyt tableteilla ja ennen kaikkea näyttelytilan seinillä saivat tuoleille jo istah-taneet kävijät osallistumaan museon tulevaisuuden suunnitteluun.

Museo hyötyi Toiveiden museon osallistamiskokeilusta ainakin kahdella hyvin selvällä tavalla: 1) Museo sai käyttöönsä satoja vastauksia liittyen siihen, mitä kävijät haluavat museon tekevän, olevan ja tallentavan tulevaisuudessa. 2) Museon henkilökunta sai työpajakäyttöön lämmintä tilaa, jolle oli kriittinen tarve.

Suuri yleisö hyötyi Toiveiden museon kokeilusta kaikkein selvimmin tilan myötä. Talomuseo Glimsin näyttelytila on nyt viihtyisämpi ja monikäyttöisempi kuin ennen. Tässä osallistamiskokeilussa osallistujat olivat samoja satunnaisia näyttelykävijöitä kuin suuri yleisökin. Vastaajina ja osallistujina heillä tavallaan kuitenkin oli toinen rooli. Mahdollisesti he myös olettivat kuulevansa vastauksista ja tulevaisuuden toiveiden käsittelystä museolla. Näyttely päättyy 24.3.2019. Näyttelytyöryhmän suunnitelmat eivät tässä ensimmäisessä osallisuuskokeilussa ulottuneet aikaan näyttelyn jälkeen. Viestintä- tai toimintasuunnitelmia kerättyjen toiveiden jatkokäytöstä ei tämän ensimmäisen kokeilun yhteydessä ymmärretty tehdä heti alkuun. Nyt kokeilun jälkeen on selvää, että osallistujien on hyvä saada tietää, mihin heidän osallistumistaan tarvittiin, ja mitä vastauksilla tehdään. Kirjoitushetkellä näyttelyn loppu (24.3.2019) on vasta tulossa, ja kevyen viestintäsuunnitelman esimerkiksi sosiaaliseen mediaan ehtii hyvin vielä tehdä.

4.1.2 Havainnot kokeilusta 2: Kivenlahtiosio näyttelyssä Katse horisontissa

Ennen Katse horisontissa -näyttelyn avaamista 14.2.2019 Maptionnaire -karttakyselyyn tuli 87 vastausta, joiden avulla voi jo päätellä, mitkä paikat Kivenlahdessa ovat merkityksellisiä paikallisille asukkaille. Näyttelyn avauduttua vastausten määrä alkoi heti kasvaa. Oli siis selvästi hyvä päätös pitää kysely auki vielä näyttelyn avaamisen jälkeenkin. Kyselyyn voi vastata myös näyttelytilassa, mikä varmasti lisää vastausten määrää.

Kivenlahtikokeilun osallistujat	
Maptionnaire-vastauksia 7/2018–13.2.2019	87 kpl
Haastateltavia ostarilla 27.8.2018	13 hlö
Haastateltavia asukaspuistossa 28.8.2018	3 hlö
Työpaja 1, 9.11.2018	5
Työpaja 2, 10.11.2018	12
Työpaja 3, 11.11.2018	8

Taulukko 2. Kivenlahtikokeilun osallistujat

Maptionnaire -kysely (Espoon kaupunginmuseo 2018a) on osoittautunut helpoksi ja kevyeksi, mutta silti informatiiviseksi ja innostavaksi tavaksi pitää paikalliset ihmiset mukana osallistumassa ja innostumassa koko näyttelyn ajan, ja mahdollisesti vielä näyttelyn päättymisen jälkeenkin. Maptionnaire-kysely on hyvä ja selkeä osallistamismenetelmä. Siitä hyötyvät hyvin vähällä vaivalla kaikki Simonin (2010, esim. 13, 21) esittämät osallisuuden osapuolet eli museo, osallistujat ja suuri yleisö. Museo on luonut kyselyn saadakseen uutta tietoa Kivenlahden lähiöstä, mutta kyselystä hyötyvät ihan kaikki, jotka sen avaavat ja jotka haluavat joko kertoa tai löytää tarinoita ja tietoa Kivenlahdesta.

Maptionnairen kaltainen helppo, sähköinen osallistumisreitti toimii hyvin juuri asuinalueen ihmisten osallistamisessa. Monilla asuinalueilla on nykyisin omat Facebook-ryhmänsä, joissa on helposti tuhansia jäseniä. Kivenlahdessa on hyvin aktiivinen Facebook-ryhmä nimeltä Kivenlahden ystävät. Ryhmään kuului maaliskuussa 2019 yli 2700 jäsentä. Ryhmän kautta paitsi jaettiin Maptionnaire-linkki, myös kerrottiin museon järjestämistä haastatteluista ja työpajoista. Kyselylinkin jakaminen paikallisessa Facebook-ryhmässä on helppo tapa tavoittaa paljon erilaisia ihmisiä samalta alueelta.

Paikallisten Facebook-ryhmien ja niiden kautta jaettavien helppokäyttöisten sähköisten kyselyiden voimaa ja mahdollisuuksia osallistamisessa ei kannata väheksyä. Ne ovat osallistujille helppoja väyliä kertoa omia tarinoitaan, ja museolle potentiaalisia runsaudensarvia. Museo voisi tulevaisuudessa hyvin käyttää Espoon paikallisia Facebook-ryhmiä nykyistä monipuolisempaan ja osallistavampaan keskusteluun.

Haastatteluissa ja työpajoissa positiivinen ja yllättävä tulos oli ihmisten halu osallistua näyttelyyn tekoon ja into kehua omaa asuinalueettaan. Vastauksia, intoa ja ideoita ei tarvinnut kaivaa esiin osallistujista. Paikallisia ihmisiä tavoitettiin erityisesti työpajojen kautta vähemmän kuin oli toivottu, mutta jokainen tavoitettu kivenlahtelainen antoi arvokasta informaatiota. Toki on huomattava, että työpajoihin osallistumisen kynnyks on monelle korkea, vaikka osallistaja itse sitä kuinka yrittäisi madaltaa. Museon järjestämä työpaja ei myöskään luultavasti ole tilaisuus, jonne asuinalueeseensa välinpitämättömästi suhtautuva ihminen edes harkitsee lähtevänsä. Lisäksi haastattelujen ja työpajojen järjestäminen ainoastaan suomen kielellä karsi myös pois osan asuinalueen ihmisistä. Mutta kaikesta tästä huolimatta osallistujien positiivisuus ja osallistumisen halu olivat yllättäviä tuloksia haastatteluista ja työpajoista, ja saivat osallistajat uskomaan osallistamisen voimaan.

Osallistavia työpajoja järjestäessä pitää miettiä etukäteen, haluaako kerätä haluamansa osallistujaporukan ottamalla yhteyttä tiettyihin ihmisiin tai yhteisöihin, vai laittaa avoimia kutsuja Facebookiin ja ilmoitustauluille kuten me teimme. Täytyy myös miettiä etukäteen, montako kieltä on mahdollista käyttää ilmoituksissa ja tapahtumissa, ja että haluaako osallistamalla aktivoita ei-kävijöitä tai epätyypillisiä osallistujia vai antaa ääni niille, jotka ovat aktiivisia valmiiksi ja haluavat kertoa. Meidän valintamme olivat näkyville paikoille ja Facebook-ryhmään jätettävät avoimet kutsut, suomen kieli, ja äänen antaminen niille, jotka halusivat itse tulla paikalle ja kertoa tarinansa.

Kivenlahdessa tehtyjen haastattelujen kenties suurin anti oli ehdottomasti kohtaa-mamme positiivisuus, avoimuus ja halu osallistua. Toisaalta jo haastatteluiden avulla saimme jo kerättyä melko suuren määrän vastauksia kysymykseen ”Mikä on parasta Kivenlahdessa?” Lisäksi saimme ehdotuksia näyttelyyn tuleviksi esineiksi sekä paljon yleistä kuvailua Kivenlahdesta ja kivenlahtelaisista ihmisistä.

Asukkaita osallistavista työpajoista saimme paljon hyvää tietoa näyttelyyn, mutta myös arvokasta oppia osallistamisesta ja avoimeen kutsuun perustuvista työpajoista sekä siitä, kuinka paikallisia ihmisiä voidaan saada mukaan näyttelyntekoon.

Ihan ensimmäisenä opimme, että avoimen kutsun työpajoihin ei aina välttämättä tule juuri ketään, vaikka innostus somessa antaisikin muuta ymmärtää. Pienikin osallistujaporukka voi silti saada aikaan hyviä tuloksia, eikä väen vähyys välttämättä johda huonoihin tuloksiin.

Koska osallistujamäärää ei voi etukäteen arvata, työpajan rakenne ja tehtävät on voitava muuttaa toisenlaisiksi lennossa, mikäli alun perin suunniteltu rakenne ei toimi esimerkiksi juuri osallistujien vähyden vuoksi. Suunnitelmat B ja C on hyvä tehdä valmiiksi etukäteen. Me emme olleet tehneet varasuunnitelmia, mutta keksimme onneksi toimivat ratkaisut tilanteeseen hyvin nopeasti.

Omista fokuksista ja rakenteesta täytyy ketteristä muutoksista huolimatta pitää jossakin määrin kiinni, ja innokasta keskustelua ohjata. Muuten puheliaimmat puhuvat asioita, jotka heitä itseään kiinnostavat, eikä haluttuihin kysymyksiin saada vastauksia.

Työpajakysymysten täytyy olla lyhyitä ja helposti innostavia, vastaajan omaan elämään liittyviä. Meidän kysymyksistämme osa oli liian pitkiä, monimutkaisia ja yleisiä. Parhaiten kaikista meidän kysymyksistämme toimivat seuraavat neljä kysymystä: Mikä on parasta Kivenlahdessa? Mitä Kivenlahdesta puuttuu? Mikä Kivenlahden historiassa on tärkeää / mielenkiintoista / ehdottomasti kertomisen arvoista? Mitä Kivenlahdesta kertovia esineitä, valokuvia tms. tulevassa näyttelyssä pitäisi olla esillä?

Kysymykset pitää miettiä tarkkaan ja ymmärtää niiden ohjaavuus. Kysymykset vaikuttavat tuloksiin paljon. Yhdessä työpajoistamme eräs nainen halusi kertoa syrjimis- ja kiusaamiskokemuksistaan, mutta niille ei ollut oikeaa kysymyspaperia Hän hämmenetyi tilanteesta eikä oikein kertonut niistä sitten suullisestikaan. Sen verran hän sai kerrottua, että tällä kylämäisyydellä ja yhteisöllisyydellä on myös kääntöpuoli: Jos ei kuulu piireihin, erityisesti koulussa, suljetaan herkästi ulkopuolelle ja kiusataan, mikä voi pienessä yhteisössä olla tosi ahdistavaa.

Asukaspuisto ja lähiön baari olivat loistavia paikkoja epäformaalille, mutta informatiiviselle sekä merkitykselliselle kohtaamiselle. Molemmissa paikoissa ihmiset tuntuivat aidosti jakavan kertomuksiaan ja vastaavan kysymyksiin. Molemmissa paikoissa oli myös luontevaa joko osallistua tai olla osallistumatta ilman suorituspainetta tai kummankaan puolista kiusaantuneisuutta. Yhdistyksen tiloihin Kahvi-Kaisaan tuleminen oli ehkä jo korkeamman kynnyksen takana. Mutta työpaja Kahvi-Kaisassa oli erityisen

tärkeä siksi, että paikallisyhdistys itse otti yhteyttä ja halusi olla mukana tässä näyttelyprojektissa.

Baari- ja asukaspuistoympäristöstä löytyi vielä yksi yllättävä hyvä puoli: Kyseisenlaisissa ympäristöissä oli luontevaa tavata alueella asuvia mahdollisia yhteistyökumppaneita. Esimerkiksi kopterikuvaaja Antti Mansikkamäki, jonka ottama vaikuttava ilma-kuva tuli näkyvästi esille näyttelyyn, oli vaivatonta ja luontevaa tavata Pub Nousuvedessä, ja jutella kauan ja seikkaperäisesti, mutta rennon kevyesti tulevasta yhteistyöstä.

Kivenlahtikokeilun yksi parhaita päätöksiä oli mennä Kivenlahteen, eikä kutsua ihmisiä sieltä museolle. Kun on kyse ihmisten omasta asuinalueesta, kannattaa ehdottomasti mennä paikan päälle ja osallistua hetken ajan paikallisten ihmisten elämään. Ainakin Kivenlahdessa löytyi todella helposti juttuseuraa, joka halusi kertoa omasta asuinalueestaan. Haastattelukeikoille kannatti lähteä kiireettömästi ja ilman tarkkoja suunnitelmia, mukana aito kiinnostus, avoin mieli, yksi haastattelukysymys sekä paperia ja kynä. Oli myös hyvä ajatus lähteä paikalle työparina. Kulkemalla kahdestaan vältimme kiusalliset hiljaisuuden hetket juttelemalla keskenämme. Lisäksi toinen pystyi aina kirjoittamaan ja havainnoimaan kun toinen jutteli.

Kivenlahtikokemuksen perusteella paikallisia ihmisiä saa innostumaan näyttelyn tekemiseen osallistumisesta melko vaivattomasti, kun menee heidän luokseen mahdollisimman matalalla kynnyksellä ja aidolla kiinnostuksella osallistujien tarinoita ja ehdotuksia kohtaan.

Museo hyötyi kivenlahtelaisten osallistamisesta sekä sisällöllisesti että osallistamisen oppimisen kautta. Keräsimme kokemusta ja käytäntöjä osallistamisesta, mutta keräsimme myös paljon tietoa Kivenlahden nykytilasta ja menneisyydestä ja saimme näyttelyyn esille esineitä ja tarinoita.

Suuri yleisö hyötyi osallistamisprojektista hienon näyttelyosion kautta. Katse horisontissa -näyttelyssä on esillä sellaista tietoa, kuvamateriaalia ja esineistöä, jota museo ei olisi voinut omin voimin tuottaa. Osallistamalla tehty näyttelyn osa monipuolistaa museokävijöiden näyttelykokemusta. Tämäkään näyttelyosio ei kerro koko totuutta eikä kaikkia puolia Kivenlahden merellisestä lähiöstä. Se kertoo tarinan, jonka avoimien kutsujen perusteella työpajoihin saapuneet tai sattumalta haastatelluiksi tulleet ihmiset kertoivat.

Kaiken kaikkiaan osallistujien saama hyöty ja Kivenlahden saama näkyvyys ovat vielä tämän opinnäytteen valmistuessa kesken, koska alkuhypoteesimme näyttelystä riittäväna hyötynä osoittautui vääräksi. Varmaa kuitenkin on, että Kivenlahden kehittäminen ja yhteydenpito paikallisiin asukkaisiin jatkuu.

4.2 Benchmarkingin tulokset

Helsingin kaupunginmuseossa on viime vuosina tehty useita eri tavoin osallistavia näyttelyitä, erityisesti kaupunginmuseon neljännen kerroksen vaihtuvien näyttelyiden tilassa. Keväällä 2016 kaupunginmuseo avasi ovensa uusittuna suuren remontin ja muuton jälkeen. Ensimmäisenä näyttelynä vaihtuvien näyttelyiden tilassa järjestettiin huikkeen suosion saavuttanut *Museum of Broken Relationships*. Näyttely oli kansainvälinen kiertonäyttely, jossa oli esillä eroihin liittyviä esineitä ja niiden tarinoita. Osa esineistä ja tarinoista tuli kiertonäyttelyn mukana, mutta osa kerättiin suomalaisilta kevättalven aikana 2016. Keräys oli suosittu, ja esineitä tarinoineen kertyi museolle lähes sata. (Helsingin kaupunginmuseo 2016.)

Museum of Broken Relationships -näyttelyä seurasivat Helsingin hajumaailmaan keskittyvä *Haju*, seksuaalivähemmistöistä kertova *Helsexinki*, *Helsinki Clubbing*, kunnianosoitus helsinkiläiselle klubikulttuurille sekä *Pelko*, joka kertoi siitä, mitä helsinkiläiset pelkäävät. Kaikkien näyttelyiden tekemisessä on käytetty osallistavia menetelmiä, aina aiheen ja tarpeen mukaan.

Helsexinki-näyttely alkoi päätöksestä tehdä jokin seksuaalikasvatus tässä ajassa -aiheinen näyttely vaihtuvien näyttelyiden tilaan. Jo näyttelyaiheen tarkentamiseen pyydettiin apua museon ulkopuolelta. Seksuaalikasvatuksen ammattilainen tapasi näyttelytyöryhmän ja yhdessä hänen kanssaan näyttelyn aihe – seksuaalivähemmistöt ja niihin kuuluvien ihmisten oikeudet – hioutui ja varmistui. Suurin osa näyttelyn sisällöistä saatiin haastatteluilla, jotka tallennettiin museon kokoelmiin.

Helsinki Clubbing -näyttelyn sisällöt tulivat lähes kokonaan vapaaehtoisilta klubielämän hyvin tuntevilta henkilöiltä. He tekivät näyttelyn ja antoivat oman asiantunteuksensa rakkaudesta klubeihin. Muutaman vapaaehtoisen ydinjoukko keräsi materiaalia näyttelyyn jopa 200 ihmiseltä. Museo järjesti näyttelyrakenteet ja muut museonäyttelylle ominaiset osat. *Helsinki Clubbing* -näyttelystä ei jäänyt museon kokoelmiin

juurikaan esineitä, valokuvia tai muita dokumentteja. Sen sijaan museo sai uutta kävijäkuntaa ja näkyvyyttä näyttelyn aikana.

Haju- ja Pelko -näyttelyissä osallistaminen oli kevyempää, mutta kuitenkin tärkeä osa näyttelyiden sisältöjen keruuta. Molempia näyttelyitä varten helsinkiläisiltä kysyttiin kysymys, jonka vastaukset päätyivät näyttelyn sisältöön. Hajussa kysymys oli: Miltä Helsinki haisee? Pelossa selvitettiin, mitä helsinkiläiset pelkäävät.

Myös Helsingin kaupunginmuseon pysyvässä näyttelyssä on osallistavien menetelmin tuotettu osio. Helsinkiläiset skeittarit ovat tehneet itse yhden näyttelyhuoneen, jossa kerrotaan skeittauspaikoista, -tavoista ja -välineistä ennen ja nyt.

Yhdessä helsinkiläisten kanssa tekeminen on kirjattu museon strategiaan, ja sitä toteutetaan projektikohtaisesti, välillä isommin ja välillä kevyemmin. Jokaisessa näyttelyssä on kuitenkin mukana joitakin osallistamisen ja yhdessä tekemisen elementtejä. Osallistamisen hyötyjä on varmasti yhtä paljon kuin osallistavia menetelmiä. Helsingin kaupunginmuseossa on huomattu, että pienikin osallisuus – vaikka haju- tai pelkokyselyyn vastaaminen – tuo osallistujan lähemmäksi museota, ja mitä luultavimmin myös sisään museoon. Osallistamisessa on tärkeää, että jo kysymysvaiheessa on selvää, mihin käyttöön vastaus on tulossa. Esimerkiksi omaa Haju- tai Pelko -kyselyn vastauksista on houkuttelevaa tulla etsimään näyttelystä sitten kun näyttely aukeaa.

Osallistaminen nähdään Helsingin kaupunginmuseossa myös hyvänä ennakkomarkkinointina. Osallistajat ja heidän lähipiirinsä tietävät jo kuukausia etukäteen, minkälainen näyttely museoon on tulossa ja levittävät luultavasti tietoa lähipiiriinsäkin.

Markkinoinnin ja osallisuuden kokemuksen lisäksi Helsingin kaupunginmuseolla osallistamisessa on kyse myös asiantuntijuudesta. Museoalan asiantuntijat eivät ole parhaita asiantuntijoita kaikissa Helsinkiä ja sen menneitä ja nykyisiä tarinoita koskevilla asioissa. Kaupunkilaisilla on paljon tietoa ja tarinoita, eli sisältöä. Museolla puolestaan on ammattitaitoa mm. tallentamisessa, esittämisessä, tutkimisessa ja näyttelyiden teossa. Tekemällä sisältöjä yhdessä kaupunkilaisten kanssa museo saa valtavasti uutta tietoa ja asiantuntemusta ja kaupunkilaiset saavat tietonsa jakoon, talteen ja esille. (Seppälä 2019)

Vantaan kaupunginmuseossa osallistavaa näyttelytuotantoa kokeiltiin jo vuonna 2007 näyttelyssä Sateenkaari-Suomi – seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa.

Näyttelyn sisällöt ja oheistapahtumat tehtiin seksuaalivähemmistöyhteisöjen kanssa. Näyttelyn ongelmaksi muodostui se, että yhteisö ja sen toiveet näyttelyn ja oheisohjelman suhteen paisuivat odottamattoman suuriksi. Näyttely oli menestys sekä museolle että yhteisölle, mutta myös erittäin raskas projekti. Sateenkaari-Suomi -projektista opittiin, että yhteisöjen kanssa tehtävälle yhteistyölle on tehtävä selkeät raamit. (Vantaan kaupunki 2019; Rissanen & Hautamäki 2018.)

2010-luvulla Vantaalla on osallistettu yleisöjä hiukan pienemmässä, mutta merkityksellisessä mittakaavassa vaihtelevin menetelmin. Rock'n Vantaa -näytteen (2014) sisällöt tehtiin haastatteleamalla vantaalaisia muusikoita ja musiikkifaneja, ja haastatteluaineistot tallennettiin museon kokoelmiin.

Rakkauden tiloja – Tunteiden kiitotiellä -näyttely (2017) oli osa neljän museon yhteistä Rakkauden tiloja -hanketta. Vantaan kaupunginmuseon näyttely perustui E-Harava-karttakyselyn tuloksiin, kymmeneen työpajoihin sekä havainnoiteihin ja haastatteluihin. E-Haravan avulla kartoitettiin rakkauden paikkoja Vantaalla. Satojen vastauksien joukossa oli esimerkiksi ensitreffi paikkoja, eron paikkoja, pitkäaikaisia koteja ja ravintoloita. Rakkaustyöpajoja järjestettiin pääosin työporukoille. Niihin sai tuoda mukana rakkaustarinaansa liittyvän esineen. Osa esineistä ja tarinoista pääsi esille näyttelyyn. Esineet olivat pääosin lainattuja, joten yksittäisiä esineitä lukuun ottamatta museon esinekokoelmat eivät juurikaan karttuneet hankkeen aikana. Rakkauden tiloja -näyttelytilassa oli myös hääkuvaseinä, jota varten järjestettiin kuvakeruu. Lähes sata vantaalaista lähetti hääkuvansa museolle näyttelyä varten. Osa kuvista tallennettiin museon kuvakokoelmiin. Rakkauden tiloja -näyttelyä varten tehtiin myös haastatteluja havainnointia ja dokumentointia tanssilava Pavilla, Seurakunnan sinkkuilloissa, lentokentällä ja ravintolassa. (Vantaan kaupunki 2019; Rissanen & Hautamäki 2018; Rakkauden tiloja.)

Osallistavat metodit museoiden näyttelytuotannoissa alkavat olla hyvin tavallisia ja museon asiantuntijuuden jakaminen yleisöjen kanssa suosittu tapa saada näyttelyihin sisältöä, jonka kävijä voi tuntea omakseen. Tällainen ajatus tuntuu toistuvan ainakin paikallishistoriaan ja paikallisiin ilmiöihin keskittyvissä kaupunginmuseoissa. Osallistaminen on myös osa niin Espoon, Helsingin kuin Vantaankin strategioita sekä museon että koko kaupungin tasolla.

Helsingin ja Vantaan kaupunginmuseoiden osallistavaan näyttelytoimintaan tutustuminen vahvasti entisestään sitä ajatusta, että osallistavia menetelmiä näyttelytuotannossa ei voi toistaa joka näyttelyssä tietyn mallin mukaisesti. Eri projekteihin ovat selvästi sopineet eri tavat osallistaa. Lisäksi kevyempi tai helpompi osallisuus ei välttämättä ole yhtään vähemmän merkityksellistä kuin intensiivinen osallistuminen vaikkapa vapaaehtoisena näyttelytyöryhmän jäsenenä. Lisäksi intensiiviseen, vapaaehtoisuuteen verrattavaan osallistumiseen on melko harva ihminen valmis ryhtymään. Esimerkiksi Helsinki Clubbing -näyttelyn tekemiseen osallistui noin 200 ihmistä, mutta heistä oikeastaan neljä teki suuren työn ja loput osallistuivat mm. lahjoittamalla tai lainaamalla kuvia ja vanhoja klubifyereitä. Tärkeää, mutta kohtalaisen vaivatonta. Lyhyt osallistumisen hetki vaikka omista kuva-albumeista löytyvän kuvan, näyttelyyn liittyvän kysymyksen tai karttakyselyn äärellä on helppo, mutta silti merkityksellinen tapa olla osa museota ja näyttelyn sisältöä.

4.3 Tulokset kokeilukulttuurin näkökulmasta

Kokeilukulttuuri lähestymistapana antoi osallistamiskokeiluille hyvän pohjan ja rakenteen. Kokeilukulttuuri sallii tai jopa edellyttää suoraan käytäntöön menemistä ja tekemällä oppimista.

Kokeilukulttuurin menetelmien avulla Toiveiden museo -näyttelyssä huomattiin, että pöytäryhmät Talomuseo Glimsin näyttelytilassa todella toimivat. Ihmiset jäivät näyttelytilaan istumaan ja viettämään aikaa, ja siinä samalla myös osallistumaan museon tulevaisuuden suunnitteluun kirjoittamalla vastauksia lapuille pöytäryhmissä istuskellessaan. Pöytäryhmät hyödyttivät myös henkilökuntaa ja heidän päivittäistä museotyötään oletettua enemmän. Päätökseen pöytäryhmien hankkimisesta, niiden valintaan, hankintaan ja kuljetukseen kului melko vähän rahaa ja vain muutama tunti työaikaa. Kokeilu kannatti ehdottomasti tehdä, ja se saa varmasti jatkoa. Samat pöytäryhmät sopivat myös seuraavan näyttelyyn, eikä kokeilun muuttaminen pysyvämmäksi käytännöksi näin ollen aiheuta kustannuksia.

Kokeilukulttuuri osoittautui hyväksi menetelmäksi myös Toiveiden museon kyselyissä. Seinäkysely värikkäine lappuineen toteutettiin nopeasti ja lähes olemattomilla kustannuksilla, mutta sen suosio oli suuri, suurempi kuin näyttelytyöryhmä odotti. Näyttelytilaan hankittujen kolmen tablettitietokoneen kustannus-suosiosuhde oli huomattavasti huonompi. Kahdella tabletilla olleeseen kyselyyn tuli vain 52 vastausta, ja

osa niistäkin vastauksista on tullut museon verkkosivujen kautta. Tabletit maksoivat huomattavasti enemmän kuin seinäkyselyn välineet, niihin tarvittava internet-yhteys pätki usein ja aiheutti usein hankaluuksia ja huollon tarvetta. Myös tablettien jatkuva lataaminen sekä siirtäminen lukittaviin suojakoteloihin ja takaisin alkoi tuntua turhalta ja työläältä, kun tablettien käyttö jäi vähäiseksi. Paperin ja tablettien välisen suosion selvittämiseen kokeilu oli paras keino. Tulevaisuudessa kyseisessä tilassa kannattaa panostaa enemmän helpompaan, nopeampaan ja halvempaan keinoon, joka selvästi myös inspiroi osallistujia enemmän.

Kivenlahtikokeilussa pysyttiin hyvin kokeilukulttuurille ominaisessa joustavuudessa ja avoimuudessa, koska suunnitelmat olivat hyvin kevyet ja muuntelukelpoiset. Vielä haastatteluja tehdessä oli tarkoitus kerätä paikallisista ihmisistä pieni, tiivis porukka, joka osallistuisi museon näyttelytyöryhmän toimintaan. Haastattelukierroksen jälkeen emme kuitenkaan olleet saaneet riittävästi mielenkiintoa tai yhteistietoja kyseisenlaista toimintaa varten. Sen sijaan olimme huomanneet, että saimme paljon luottamusta ja tarinoita kivenlahtelaisilta menemällä heidän luokseen ja osallistumalla hetkeksi heidän arkeensa. Tämän havainnon perusteella päätimme antaa työryhmäajatuksen olla ja keskittyä haastattelujen lisäksi työpajoihin – arkisin Kivenlahdessa, paikallisten ihmisten omissa paikoissa. Nopea suunnitelmien muutos sopi erinomaisesti niin metodiin kuin tekijöillekin.

Kivenlahtikokeilusta saatiin toinenkin, kokeilukulttuurin kannalta erittäin mielenkiintoinen tulos. Olimme kuvitelleet Kivenlahti-kokeilun olevan ohi, kun näyttely aukeaa. Ajattelimme, että paikalliset ihmiset osallistuvat näyttelyn tekemiseen ja voivat näyttelyn avauduttua tulla ihailemaan hienoa aikaansaannostaan. Huomasimme kuitenkin, että kun ihmiset tai yhteisöt on saatu osallistettua ja museon tavoitteita on saavutettu, osallistujien tarpeet saattavat vielä jatkua. Osallistujat eivät välttämättä ole, eikä heidän tarvitsekaan olla, tyytyväisiä siihen, mihin museo oletti heidän olevan tyytyväisiä. Tämä tulos on mielenkiintoinen ja tuo esiin kokeilukulttuurin parhaita puolia.

Kivenlahtikokeilu ei siis olekaan ohi. Kivenlahtelaisilta saamamme luottamus sekä heidän mielenkiintonsa asuinalueitaan ja sen lähitulevaisuuden muutoksia kohtaan sai niin Kivenlahti-Stensvik ry:n kuin meidät museon edustajat innostumaan yhteistyöstä. Museon ja yhdistyksen yhteistyötä erilaisten tapahtumien yhteydessä on jo suunniteltu

eteenpäin. Museosta on oltu yhteydessä myös kaupunkisuunnitteluun, joka työskentelee parhaillaan Kivenlahden muutossuunnitelmien parissa. Näyttää siltä, että kokeilu paikallisten asukkaiden osallistamisesta museonäyttelyn tekemiseen saattaa kasvaa pitkäaikaiseksi yhteistyöksi paikallisten toimijoiden kanssa ja mahdollisesti myös uudeksi kokeiluksi monitahoisesta (paikalliset asukkaat, paikallinen yhdistys, kaupungin museo, kaupunkisuunnittelu) keskustelusta liittyen asuinalueen kehittämiseen.

Toimintakokeiluluvuissa 3.2.1. ja 3.2.2. esittelin kokeiluiden ideakanvaasit ennen kokeiluiden tekemistä. Tässä alla ovat kokeiluiden jälkeen täydennetyt kanvaasit. Kanvaasit olivat helppo ja yksinkertainen tapa vertailla kokeiluiden tavoitteita niiden tuloksiin. Molempien kokeiluiden kanvaaseissa näkyy, että ihan kaikki ei mennyt ennakko-oletusten mukaan, mutta moni asia meni. Ylivivaukset ja värilliset tekstit näyttävät erot hyvin selvästi.

Ehdotan museolle vastaavien kanvaasien käyttöä myös tulevissa osallistavissa näyttelyprojekteissa. Projektin ensimmäisen ideakanvaasin voisi täyttää vaikka koko museon henkilökunnan voimin työpaikkakokouksen yhteydessä, samalla kun uusi näyttelyprojekti käynnistetään. Näin kaikki saisivat paitsi kuulla uudesta avauksesta myös osallistua siihen, ja tuoreet ideat saataisiin talteen heti näyttelyprojektin alussa.

<p>kehitettävä idea</p> <p>Museokävijöiden osallistaminen näyttelykäynnin aikana.</p> <p>Asiakasraadit</p> <p><u>Glimsin</u> näyttelytilan muuttaminen viihtyisämmäksi monitoimitilaksi</p>	<p>ratkaisun keskeiset osat</p> <p>Osallistumisvälineet (paperit + kynät, tabletit) mahdollisimman houkuttelevasti ja näkyvästi esille</p> <p>Pöytäryhmiä näyttelytilaan:</p> <ul style="list-style-type: none"> - osallistumisen mukavuus (ei tarvitse kirjoittaa seisten) - Kävijät viistyvät näyttelytilassa <p>Museoesineet turvaan vitriineihin</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kieltäminen ja varoittaminen minimiin 	<p>asiakas</p> <p>Talomuseo <u>Glimsin</u> museokävijä</p>
<p>arvoehdotus</p> <p>Museokävijä pääsee vaikuttamaan museon sisältöihin.</p> <p>Museokävijöillä on mahdollisuus mukavaan oleskeluun sisätiloissa.</p>	<p>ongelmat</p> <p>Näyttelyvieraat eivät pysähdy hienoihin näyttelyihin kuten näyttelyiden tekijät toivoisivat.</p> <p>Talomuseo <u>Glimsissä</u> ei ole lämmintä ja kuivaa sisätilaa asiakkaiden oleskelua varten.</p>	
<p>kustannukset</p> <p>Kaksi pöytää ja kahdeksan tuolia</p> <p>Värikyniä ja pyykkipoikia</p>		
<p>hyödyt</p> <p>Museolle tietoa asiakkaiden toiveista</p> <p>Asiakkailla viihtyisä tila viettää aikaa</p> <p>Erittäin hyvä ja toimiva paikka järjestää museon omia työpajoja.</p>		

Malli lainattu: <http://kehitakokeillen.fi/tyokalut/>

Kuva 10. Toiveiden museo -kokeilun ideakanvaasi kokeilun jälkeen.

<p>kehittävä idea</p> <p>Espolaisten osallistaminen Espoon kaupunginmuseon näyttelyn tekemiseen.</p>	<p>ratkaisun keskeiset osat</p> <p><u>M</u>aptionnaire-kysely</p> <p>Haastattelut ja työpajat Kivenlahdessa</p> <p><u>P</u>aikallisia ihmisiä mukaan näyttelytyöryhmään</p> <p><u>P</u>aikallisten asukkaiden luokse meneminen</p>	<p>asiakas</p> <p>Kivenlahden lähiön asukkaat</p>
<p>arvoehdotus</p> <p>Paikalliset ihmiset pääsevät mukaan omasta alueestaan kertovan näyttelyn tekoon</p> <p>Pitkäaikainen kumppanuus paikallisen yhdistyksen kanssa</p> <p>Museon tutuksi ja luotetuksi toimijaksi paikallisille.</p>		<p>ongelmat</p> <p>Espoon kaupunginmuseo on espoolaisten oma museo ja kertoo heidän tarinoitaan, mutta museon äänellä.</p> <p>Strategioissa osallistamisella ja osallisuudella on suuri painoarvo, käytännön toteutukset museossa hyvin vähäisiä.</p>
<p>kustannukset</p> <p><u>O</u>sallistajien (2 hlö) työaika papereita ja kyniä työpajoihin</p> <p>Kahvitarjoilut työpajoissa</p>		
<p>hyödyt</p> <p>Museolle lisää tietoa Kivenlahdesta</p> <p>Kivenlahtelaisille mahdollisuus vaikuttaa museon sisältöihin</p> <p>Näyttely-yleisölle mahdollisuus nähdä näyttelyssä mahdollisimman aito ja todellinen Kivenlahti</p> <p>Kivenlahden lähiölle näkyvyyttä ja tunnettuutta</p>		

Malli lainattu: <http://kehitakokeillen.fi/tyokalut/>

Kuva 11 Kivenlahtiosion ideakanvaasi kokeilun jälkeen.

5 OSALLISTAMISEN MALLIT EKM:N NÄYTTELYTUOTANTOIHIN

Tutkimuskirjallisuudessa tuli esiin, että osallistavat projektit jäävät usein projekteiksi eivätkä välttämättä saa jatkuvaa tukea peräti koordinaatiota. Sekä Lynch (2011, 5-6) että Virolainen (2015, 59,62) ovat sitä mieltä, että osallisuusnäkökulman juurruttaminen tavaksi toimia museon arjessa on epäonnistunut. Kun projektirahoitus loppuu, osallisuusprojektitkin loppuvat, koska osallisuus on ollut vain irrallisia projekteja ja lisärahoitusta, eikä pysyvä tapa toimia. Osallistavaa toimintaa ei kokonaisuutena koordinoita, vaan se muodostuu usein irrallisista, erillisrahoitteisista hankkeista, joilla ei ole jatkuvuutta.

Espoon kaupunginmuseossa on kaikki mahdollisuudet tehdä osallistamisesta näyttelytuotannoissa tapa. Kaupunginmuseo on vakaa instituutio, joka voi suunnitella toimintaansa pitkälle tulevaisuuteen eikä ole täysin riippuvainen projektirahoituksesta, mikä osoittautui Lynchin ja Virolaisen esimerkeissä osallisuusprojekteja määrittäväksi tekijäksi.

Espoon kaupungin strategioissa osallisuuden edistäminen on merkittävä tavoite, ja se ohjaa vahvasti myös kaupunginmuseota ottamaan osallisuuden näkökulman huomioon kaikessa toiminnassaan. Osallisuuteen ja sen edistämiseen ei kuitenkaan pidä suhtautua strategisena pakkona eikä toimenpiteenä, jonka voi joka projektissa toistaa aina samanlaisena.

Osallistamista ei voi tehdä tietyn kaavan mukaan, vaan se täytyy miettiä jokaisen hankkeen ja tapauksen kohdalla erikseen. Miksi osallistetaan? Ketä osallistetaan? Mitä tuloksia museo odottaa, ja tuleeko niitä? Koska jokainen osallistaminen on erilainen ja mukana on eri ihmisiä, kokeilukulttuuri sopii osallistamisen menetelmäksi hyvin.

Tämän työn sekä siinä tehtyjen toimintakokeilujen ja benchmarkingin pohjalta olen hahmotellut Espoon kaupunginmuseolle viisi tapaa osallistaa näyttelyprojektissa ja värikoodannut ne sen mukaan, tarvitaanko niihin enemmän vai vähemmän museon resursseja. (Viiden tavan malli, s. 51.)

Nimesin Espoon kaupunginmuseolle tarkoitetut osallistamisen tavat 1) Helpoksi osallistamiseksi 2) Tiedonantoon perustuvaksi osallistamiseksi 3) Intensiiviseksi osallistamiseksi 4) Omaehtoiseksi osallisuudeksi museon tiloissa ja 5) Yhteistyöksi. Jaottelun lisäksi määrittelin, missä vaiheessa näyttelyprojektia osallistaminen täytyy aloittaa.

Helpon osallistamisen (tapa 1) voi aloittaa koska tahansa, vaikka näyttelyn jo ollessa avoinna. Muodoissa 3-5 osallistaminen ja yhteydenpito osallistettaviin täytyy aloittaa jo ihan projektin alkuvaiheessa. Samoin tavassa 2 eli tiedonantoon perustuvassa osallistamisessa, mikäli saatuja tietoja haluaa käyttää näyttelyn sisällöissä. Muotoa 2 voi käyttää myös tiedonkeruussa näyttelyn aikana. Jos näyttelyä tehdessä havahdutaan huomaamaan, että aihepiiristä tarvittaisiin lisää tietoa, tai esineitä, valokuvia tai asiakirjoja museon kokoelmiin, näyttelyn aiheelle tuomaa huomiota voidaan käyttää ihmisten aktivointiin.

Tapaa 3, intensiivinen osallistaminen, ei ole käytetty Espoon kaupunginmuseon toimintakokeiluissa eikä Benchmarking-kohteissa. Se on kuitenkin ollut mukana suunnitelmatasolla, ja mielestäni se on mielenkiintoinen ajatus ja mahdollisuus. Kivenlahtiosio oli tarkoitus tehdä niin, että pieni ryhmä kivenlahtelaisia ihmisiä etsitään mukaan näyttelytyöryhmään, ja tehdään näyttelyosio yhdessä, mahdollisesti aina näyttelyn rakentamista myöden. Suunnitelmat kuitenkin muuttuivat ja osallistaminen muuttui muodon 2 mukaiseksi tiedonanto-osallistamiseksi.

Viisi tapaa osallistaa näyttelyprojekteissa

Kuva 13. Viisi tapaa osallistaa näyttelyprojekteissa

Kiasmassa 2013–2014 tehty Lasten vuoro -näyttely on muodon 3 osallistamista. Lasten vuoro oli päiväkotilasten kuratoima taidenäyttely. Lapset siis valitsivat näyttelyn teokset. Lisäksi lapset tutustuivat taiteijijoiden työhön sekä museotyöhön. Esikuratori ja tapaamisten järjestäminen veivät paljon resursseja museolta, mutta lasten syvämpi osallisuus taidemuseotyöhön sekä hieno näyttely olivat resurssien arvoisia.

(Raitmaa 2014 & 2018.) Vastaavanlaista osallistavaa kuratointia on tehty myös ainakin Aboa Vetus & Ars Novassa Turussa, missä 8-luokkalaiset kuratoivat taidenäyttelyn osana Taidetestaajat -hanketta (Aboa Vetus & Ars Nova 2018).

Neljännessä tavassa, omaehtoisessa osallisuudessa museon tiloissa, jollekin ryhmälle tai yhteisölle annetaan näyttelytila ja sisällöllisesti vapaat kädet yhteisen alkusuunnittelun jälkeen. Museo auttaa lähinnä näyttely- ja museoteknisissä asioissa. Näin toteutettiin esimerkiksi Helsingin kaupunginmuseon Helsinki clubbing -näyttely (Seppälä 2019).

Tavassa 5 eli yhteistyössä tehdään näyttely jostakin aiheesta, jossa kohtaavat tasapuolisesti kahden toimijan intressit. Toinen toimija on museo ja toinen mikä tahansa relevantti yhteistyötaho. Esimerkkiprojektiksi tapaan 5 valitsin Talomuseo Glimsiin parhaillaan tekeillä olevan näyttelyn nimeltä Unelma kävijäkeskuksesta. Siinä yksi kursillinen Aalto-yliopiston arkkitehtuuriopiskelijoita suunnittelee ehdotuksensa Talomuseo Glimsin uudeksi kävijäkeskukseksi. Kävijäkeskus on museon pitkäaikainen haave, jonka toteutumista yritetään koko ajan edistää. Keväällä 2019 avautuva näyttely vie toivottavasti kävijäkeskushanketta eteenpäin – ja antaa arkkitehtuuriopiskelijoiden töille näkyvyyttä ja merkitystä.

Viisi tapaa osallistaa näyttelyprojektissa muistuttaa Bonneyn (2009) tutkimusryhmän osallistamisen malleja, joiden perusteella Nina Simon (2010, 183–191) on tehnyt erittäin hyvät ja käyttökelpoiset osallistamisen mallit museoalalle, joita vielä mm. Margherita Sani (2015) on jatkanut, ja joita on sovellettu paljon. Tämän työn jaeottelu jatkaa samaa linjaa kohdistuen osallistamisen tapojen jaottelun Espoon kaupunginmuseolle tarpeisiin. Osallistamisen tapojen jaottelu on testattu tässä työssä mainitulla näyttelyprojekteilla.

Simon (2010, 188) korostaa, että hänen mallinsa eivät ole osallisuuden portaat, joita pitkin pitäisi kiivetä korkeimman osallisuuden tasolle saavuttaakseen parhaita tuloksia. Päinvastoin, kaikki osallistamisen tavat ovat yhtä tärkeitä ja hyviä, ja niistä pitää osata valita kuhunkin projektiin sopivin toimintatapa. Ajatus Espoon kaupunginmuseolle tekemässäni mallissa on täysin sama. Kaikista viidestä osallistamisen tavasta museo saa paljon ulkopuolista asiantuntemusta ja uutta tietoa. Kahteen viidestä tavasta menee lähtökohtaisesti paljon museon resursseja, mutta toisaalta ne voivat olla

hyvinkin palkitsevia kaikille osapuolille. Tärkeintä on ottaa osallistaminen mukaan näyttelyprojektiin jo heti suunnittelun alkuvaiheessa.

Malli viidestä tavasta osallistaa näyttelyprojektissa on tehty elämään eteenpäin, kehittymään, kasvamaan ja muuttumaan tarpeen ja uuden tiedon mukaan. Museo saa siitä käyttöönsä muokattavan version.

Osallistumisen viiden muodon lisäksi hahmottelin Espoon kaupunginmuseolle osallisuuden prosessin näyttelyssä. Tein mallin tässä työssä tehtyjen toimintakokeilujen ja benchmarkingin perusteella, testasin sen rakennetta kaikkiin työssä mainittuihin näyttelyihin ja totesin, että se on toistettavissa. (Osallisuuden prosessimalli, s. 54.) Espoon kaupunginmuseo saa myös osallisuuden prosessista näyttelyssä vapaasti muokattavan version käyttöönsä. Olen tyytyväinen, jos malli pääsee käyttöön, ja sitä parannellaan ja korjataan muuttuvien tarpeiden ja tietojen mukaan.

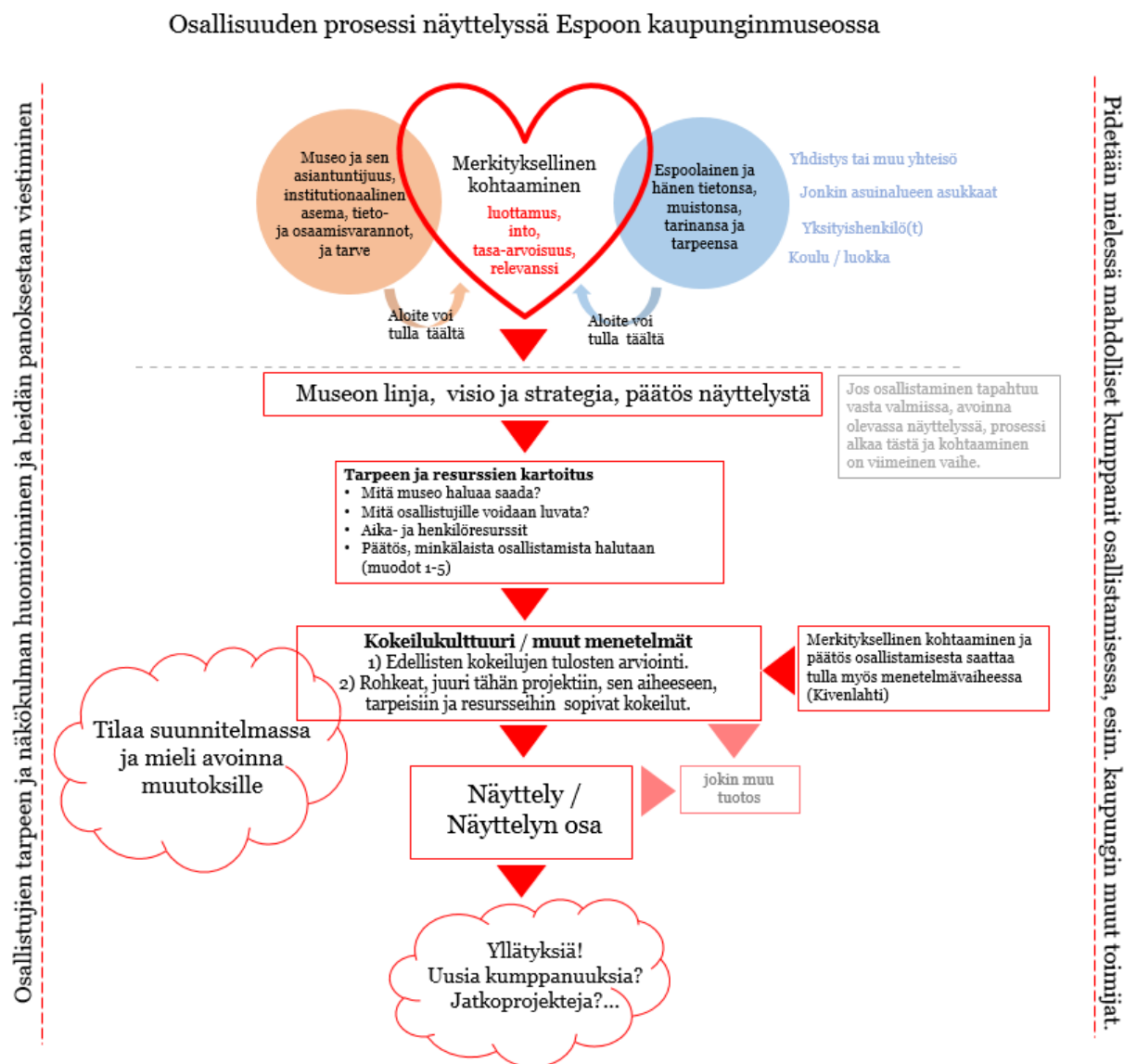
Osallisuuden prosessin alkuna ja sydämenä on Merkityksellinen kohtaaminen. Kohtaaminen museon ja osallistettavan tahon välillä on hyvin tärkeä. Kohtaamisessa täytyy löytyä keskinäinen luottamus, into toimia yhdessä, tasa-arvoisuus eli molemminpuolinen arvostus sekä relevanssi eli aiheen merkityksellisyys³. Aloite kohtaamiseen ja yhteiseen tekemiseen voi tulla joko museon tai osallistujatahon puolelta.

Kohtaamisen jälkeen museon täytyy palata linjansa, visionsa ja strategiansa ääreen tarkistamaan, kuinka tämä kohtaaminen toimisi museon kannalta parhaiten. Sen jälkeen näyttelytyöryhmä kartoittaa museon tarpeet ja resurssit sekä miettii, mitä osallistamisen tapaa olisi parasta käyttää. Tässä vaiheessa on hyvä pohtia myös tarkasti se, mitä osallistujille voidaan näyttelyprosessin ja yhteistyön puitteissa luvata.

Seuraavaksi on menetelmien vuoro. Osallistavassa näyttelynteossa kokeilukulttuuri osoittautui erittäin hyväksi menetelmäksi. Kyseessä on aina uusi projekti ja yhteistyö uusien ihmisten tai yhteisöjen kanssa. Näin ollen tiettyjä menetelmiä ei voida aina toistaa, vaan ne on mietittävä ja kokeiltava juuri kyseistä projektia ajatellen. Merkityksel-

³ Relevanssi eli merkityksellisyys on erittäin tärkeä ja mielenkiintoinen näkökulma museon ja museovieraan / osallistujan välillä. Museo on täynnä potentiaalisia merkityksiä monille ihmisille, mutta kuinka ihmiset saadaan löytämään ne merkitykset? Relevanssia, sen tärkeyttä, ymmärrystä ja vahvistamista avaa monipuolisesti Nina Simon teoksessaan *The Art of Relevance* (2016).

linen kohtaaminen ja osallistaminen voi tulla ajankohtaiseksi myös vasta tässä vaiheessa, menetelmänä. Silloin on kyseessä usein kohtaaminen, jossa museo on aloitteellinen.

Kuva 14 Osallisuuden prosessi näyttelyssä Espoon kaupunginmuseossa

Valituilla menetelmillä saadaan aikaan näyttely ja / tai jokin muu tuotos. Tässä työssä olen keskittynyt näyttelyihin, mutta osallistamalla voidaan hyvin saada aikaiseksi esimerkiksi julkaisuja joko painettuina kirjoina tai vaikka verkkonäyttelyinä tai sosiaalisen median julkaisusarjoina.

Jos osallistaminen on päätetty jättää valmiin näyttelyn yhteyteen, merkityksellisen kohtaamisen vuoro on vasta näyttelyn valmistumisen jälkeen, ja silloin kohtaaminen jää prosessin viimeiseksi vaiheeksi.

Hahmottelemani osallisuuden prosessin ympärillä on muutama liikkuva, arvaamaton muuttuja. Näyttelyn aikana tai sen jälkeen voi hyvin tulla vastaan yllätyksiä, uusia kumppaneita tai jatkoprojektien tarvetta. Yllätysten varalta on hyvä ainakin yrittää pitää hiukan vapaata tilaa näyttelysuunnitelmassa ja työryhmän aikatauluissa, tai ainakin mieli avoinna muutoksille. Tämän työn kokeiluissa huomattiin, että kyky muuttaa suunnitelmia voi johtaa suunniteltua parempiin lopputuloksiin.

Mahdolliset yhteistyökumppanit kuten kaupungin muut toimijat kannattaa pitää mielessä ja ottaa tai pyytää heitä tarvittaessa mukaan eri vaiheisiin näytteluprojektia. Lisäksi on hyvä muistaa koko ajan museon näkökulman lisäksi osallistujien näkökulma ja myös siitä viestiminen. Osallistetut henkilöt tai ryhmät eivät ole näyttelyprosessissa mukana yhtä intensiivisesti kuin museon henkilökunta. Heidän on kuitenkin hyvä saada tietoa projektin etenemisestä. Näin ollen osallistavien projektien viestintään kannattaa kiinnittää erityisetä huomiota.

Sekä osallistamisen viisi muotoa että osallistavan näyttelyn prosessi ovat helppoja ottaa suoraan käyttöön jäsentämään käytännön näyttelytyötä. Espoon kaupunginmuseon lisäksi niistä voivat hyötyä ja niitä saavat vapaasti käyttää ja muokata kaikki museot ja muutkin tahot, jotka ovat kiinnostuneita osallistavien näyttelyiden tekemisestä.

6 POHDINTA

Tämän työn tavoitteena oli tuoda osallistavat menetelmät Espoon kaupunginmuseon näyttelytuotantoon, strategiatekstistä käytännön tasolle. Työssä haluttiin selvittää, kuinka Espoon kaupunginmuseo voi saada espoolaisia mukaan näyttelyiden suunnitteluun, kuinka paikalliset asukkaat sekä muualta tulevat vierailijat voivat osallistua näyttelyissä myös spontaanisti, tullessaan näyttelyvierailulle, haluavatko paikalliset asukkaat tai museovieraat osallistua tai tulla osallistetuiksi näyttelytuotantoon, mitä merkityksiä ja hyötyjä osallistumisella on museolle, osallistujalle ja suurelle yleisölle ja kuinka kokeilukulttuuri toimii menetelmänä museon osallistavan toiminnan kehittämisessä?

Lähtötilanne Espoon kaupunginmuseossa oli se, että osallisuus ja osallistaminen olivat kirkkaita tavoitteita visio- ja strategiatasolla, mutta toimenpiteitä ei ollut vielä tehty kovinkaan paljoa, ainakaan näyttelyiden osalta.

Syvennyin tavoitteeseen perehtymällä osallisuuteen ja osallistamiseen käsitteinä ja yhteiskunnallisina trendeinä niin valtakunnanpolitiikassa, Espoon kaupungilla kuin museoalallakin. Osallisuus ja osallistaminen osoittautuivat äärimmäisen suosituiksi ja myös äärimmäisen monitulkintaisiksi termeiksi. Koska tämän työn näkökulma on museo- eli instituutiolähtöinen, päädyin käyttämään pääasiassa käsitettä osallistaminen. Sitä on pidetty ahtaana, negatiivisena ja ylhäältäpäin määrittelevänä käsitteenä, mutta museo- ja näyttelykontekstissa näen itse osallistamisen mahdollisuutena aitoon osallisuuteen ja merkitysten löytämiseen. Museon ei kannata yrittää häivyttää instituutio-naalista asemaansa vaan kantaa se kunnialla ja käyttää hyväkseen kaikkea sitä tietoa, materiaalia ja asiantuntemusta, jota sillä on.

Pyrin tavoitteen saavuttamiseen kokeilukulttuurin kautta. Työn puitteissa tehtiin kaksi toimintakokeilua osallistavasta näyttelytuotannosta Espoon kaupunginmuseossa. Olin mukana kummankin kokeilun työryhmässä. Ensimmäisessä kokeilussa yleisöä osallistettiin jo avoinna olevassa, valmiissa näyttelyssä suunnittelemaan kaupunginmuseon tulevaisuutta. Toisessa kokeilussa osallistettiin espoolaisen Kivenlahden lähiön asukkaita tekemään asuinalueestaan kertovaa näyttelyosiota Espoon kaupunginmuseon Katse horisontissa -näyttelyyn. Toimintakokeiluiden lisäksi tutustuin benchmarkingin avulla pääkaupunkiseudun kaupunginmuseoiden osallistavan näyttelytuotannon projekteihin.

Toimintakokeilujen ja benchmarkingin päällimmäinen tulos on, että espoolaisia voi saada osallistumaan museon hankkeisiin ja näyttelyihin monella tavalla, mutta ennen kaikkea helposti. Tosin osallistujien aktivointi onnistuu sitä paremmin, mitä helpompaa osallistuminen on. Kyselyt ja niihin vastaaminen esim. karttapalvelussa, sosiaalisessa mediassa tai näyttelytilassa ovat osallistujille helppoja osallistumisen kanavia, ja museolle tuloksiltaan usein mielenkiintoisia. Helppoa osallistumista ja osallistamista ei pidä väheksyä. Kaikessa yksinkertaisuudessaan se voi olla erittäin informatiivisia, tyydyttävää ja hyödyllisiä niin osallistujille kuin museollekin.

Kokeilukulttuuri toimi erittäin hyvin kaupunginmuseon osallisuusprojektien toteuttamisessa. Kokeileminen oli edullista ja nopeaa ja siitä saatiin hyviä tuloksia. Esimerkiksi

havaittiin, että Talomuseo Glimsin toimipisteessä näyttelyn aikana osallistuvan ihmiset tarttuvat mieluummin paperiin ja kynään kuin tabletteihin vastatessaan kysymyksiin museon tulevaisuudesta. Kivenlahtikokeilussa huomattiin muun muassa, että avoimen kutsun osallistaviin työpajoihin ollaan valmiita osallistumaan spontaanisti, mutta intensiivisempää yhteistyötä esimerkiksi näyttelytyöryhmän jäsenyyttä voi olla vaikeaa löytää avoimen kutsun tapahtumista. Vastaavia tuloksia olisi ollut hankalaa saada ilman kokeilemista.

Valtion ja Espoon kaupungin strategioissa osallisuudesta kirjoitetaan yleisesti ja jopa ylevästi. Osallisuuden edistämiseen kannustetaan joka paikassa ja yhteydessä. Uuden kuntien kulttuuritoimintalain ehdotuksessa jopa esitetään, että asukkaiden osallisuudesta pitäisi tehdä säännös. Yleisen tason suuri strategiapuhe tarkoittaa, että kuntalaiset ja kaikki muutkin kulttuuripalveluiden käyttäjät otetaan tosissaan, ja että heitä kuullaan, mutta ylätason tavoitteista on pitkä matka yhden toimijan käytäntöihin. Osallisuudesta säätämistä on ruohon juurelta katsottuna hiukan vaikeaa täysin ymmärtää. Osallistaminen ja osallisuus ovat ihmisten välistä yhteistyötä, joka on parhaimmillaan hyvin merkityksellistä ja aina tapauskohtaisesti suunniteltua. Säätäminen ja siitä aiheutuva velvollisuus voivat johtaa strategisen pakon ohjaamaan osallistamiseen, ja merkityksellinen kohtaaminen saattaa silloin jäädä toissijaiseksi tavoitteeksi.

Mikä olisi osallistujan paikka säädetyssä osallisuudessa? Ärsyyntyisikö tai kyllästyisikö yleisön edustaja, kuntalainen, museoasiakas tai muu osallistettava? Entä yhteisöt? Olivatko ne innoissaan vai alkaisiko niitä kyllästyttää? Saisivatko ne vastinettaan vapaaehtoisille ponnisteluilleen? Mitä osallistumisesta oikein seuraisi ja mihin se vaikuttaisi? Jos olisin osallistanut muita koko päivän omassa työssäni, lähtisinkö vielä osallistamaan tapahtumaan? Tai lähtisivätkö ne päivän aikana osallistetut?

Vaikka osallisuudesta ei ole vielä säädettykään, osallistaminen on yleistynyt niin, että sen merkitys saattaa alkaa mietityttää aktiivista osallistujaa. Eräässä Kivenlahtikokeiluun liittyvässä työpajassa yksi osallistuja huokaisi käyneensä kuluvana vuonna jo useassa Espoon kaupungin järjestämässä, asuinaluettaan koskevassa osallistamistilaisuudessa ja vastanneensa moneen verkkokyselyyn. Hän kysyi, että voisiko tästä keskustelusta ja osallistumisesta ihan oikeasti olla myös jotakin konkreettista hyötyä alueen

kehittämisen kannalta. Hän halusi tietää, miksi hänen kannattaa antaa aikaansa ja paikallista asiantuntemustaan kaupungin eri tahoille kerta toisensa jälkeen.

Kaupunginmuseon näyttelyprojektia varten hän oli jo suunnitellut valmiiksi, mihin olisi mahdollista vaikuttaa osallistumalla juuri museon tilaisuuteen. Hän totesi, että kun museosta on kyse, Kahvi-Kaisan [vanha rakennus, jossa työpajapaja järjestettiin] rakennuksen kunnostaminen ja säilyttäminen voisi olla yksi näyttelyllä saadun näkyvyyden tavoite.

Tämän kommentti pysäytti minut pohtimaan, että mihin osallistuja voi oikeasti osallistumisellaan vaikuttaa, aivan erityisesti näyttelytuotannon mittakaavassa. Ei ole kestävää, arvostavaa eikä viisasta osallistaa ketään osallistamisen vuoksi. Eikä välttämättä edes osallistavan näyttelyprojektin vuoksi. Vaikka menetelmät olisivat kuinka hienoja, ja suunniteltu osallisuus tuloksineen ja tuotoksineen saavutettaisiin, voi osallistuja silti jäädä kaipaamaan jotakin lisää. Siinä kohdassa osallistavan instituution on mielestäni – omien mahdollisuuksiensa rajoissa – syytä harkita uusille yhteistyön poluille lähtemistä.

Minä ja osallistavia työpajoja kanssani vetänyt kollega mietimme Kivenlahdessa saamamme palautetta ja vaikuttamisen tarvetta. Totesimme, että kaupunginmuseo ei välttämättä voi auttaa vaikuttamisessa enempää, mutta kaupungin organisaationa museo voi yksittäistä kaupunkilaista helpommin löytää oikean tahon yhteistyön jatkamiselle. Otimme yhteyttä kaupunkisuunnitteluun, joka on parhaillaan kehittämässä Kivenlahden aluetta tulevana länsimetron pääteasemana ja kasvavana asuinalueena. Tapauksen yhteydessä kävi ilmi, että kaupunkisuunnittelulla ja museolla on Kivenlahden suhteen hyviä yhteistyömahdollisuuksia, joiden avulla myös paikalliset asukkaat voivat saada äänensä kuuluviin paremmin kuin vain yhden toimijan osallistavaan toimintaan osallistumalla. Lisäksi yhteistyöllä voitaisiin välttää pahimmat päällekkäisyydet esimerkiksi osallistavissa kyselyissä ja asukasilloissa. Tai ainakin olla tietoisia toisten järjestämistä osallistavista toimenpiteistä.

Yhteistyö museon, kaupunkisuunnittelun ja kivenlahtelaisten välillä on vasta alussa, mutta se on hyvä esimerkki siitä, kuinka kokeilemalla kehittämisessä ja osallistamisessa kannattaa pitää aistit ja suunnitelmat riittävän avoimena. Arvaamattomat yhteistyökuviot ja jatkoprojektit voivat johtaa arvaamattoman hienoihin tuloksiin.

Olen kulkenut tässä työssä Nina Simonin (2010, myös 2016) jalanjäljissä ja peilannut hänen ajatuksiaan osallistavista projekteista Suomen ja Espoon kaupunginmuseon käytäntöihin. Erityisen hyödyllinen on ollut Simonin ajatus siitä, että museon osallistavissa projekteissa ei ole tarkoituksenmukaista kulkea osallisuuden portaita pitkin, vaan keskittyä osallistamiseen ja yhteistyöhön projekti kerrallaan kaikkien osapuolien etuja ja hyötyjä ajatellen. Testasin tätä ajatusta toimintakokeiluissa ja benchmarkingissa ja totesin sen pitävän paikkansa.

Museonäyttelyiden kontekstissa osallisuudessa ei tunnu – niin teorian kuin toimintakokeiluidenkaan näkökulmasta – olevan tärkeintä se, kuinka suuri autonomia osallistujilla on vaan enemmänkin se, minkälaisia hyötyjä ja ennen kaikkea minkälaisia merkityksiä kohtaamisesta jää.

Tämän työn kokeilujen, havaintojen ja tulosten perusteella minua jäi kuitenkin kiinnostamaan, mitä osallistavien projektien jälkeen tapahtuu. Kivenlahtikokeilu oli erittäin mielenkiintoinen projekti erityisesti yllätyksenä tulleen jatkoprojektin ja yhteistyön takia. Toimintakokeilun oli tarkoitus loppua näyttelyn avaamiseen, mutta se jatkoikin elämäänsä. Tämän yllättävän käänteen vuoksi lisäsin kehittämäni osallisuuden prosessiin näyttelyssä kehotuksen jättää tilaa yllätyksille ja odottamattomille jatkoaiheille.

Kivenlahtikokeilun jatkoprojektissa erityisen kiinnostavaa oli se, että osallistujien halu vaikuttaa osallistamisen kautta yllätti meidät osallistajat. Emme olleet osanneet varautua siihen. Paikalliset asukkaat halusivat saada äänensä kuuluviin asuinalueensa kehittämässä, ja halusivat tehdä sen ainakin osittain museonäyttelyn mukana tulevan julkisuuden avulla. Ajatus on mielestäni todella hieno. Ehkäpä kaupunginmuseo voisi olla vaikuttamisen väline ja alusta asukkaiden ja päätöksiä tekevien kaupungin elimien välillä? Museota on selvästi helppoa lähestyä joko omatoimisesti tai osallistettuna. Ja toisaalta museolla organisaationa on mahdollisuus tuoda asiaa esille näkyvämmiin kuin vaikka paikallisyhdistyksellä.

Vaikuttamisen alustana museon rooli instituutiona muuttuisi hetkellisesti itsearvoisesta välineelliseksi. Siinä roolissa museo voisi löytää yhden hyvän paikan ylätason strategiapuheen ja neljännen sektorin paikallisaktiivisuuden puolivälistä ja kohtaamispaikasta. Kuten Kansallismuseo teki Sauna Dayn yhteydessä. Voisiko se olla kulttuuri-instituutiolle hyvä paikka juuri nyt?

LÄHTEET

- 6Aika 2019. Tuloksia: Avoin osallisuus ja asiakkuus. <https://6aika.fi/avoin-osallisuus-ja-asiakkuus-karkihanke-aoa-2/> Viitattu 18.3.2019.
- #Erikseen 2018. Etelä-Tapiolan lukion ja Espoon kaupunginmuseon yhteistyöblogi. <http://historiaaoppimassa.blogspot.com/> Viitattu 26.3.2019.
- Aboa Vetus & Ars Nova 2018. Koululaiset kuraattoreina. <https://www.aboavetusarsnova.fi/fi/nayttelyt/koululaiset-kuraattoreina> Viitattu 24.3.2019.
- Adoptoi monumentti 2019. Info. <https://adoptoimonumentti.fi/info-2/> Viitattu 24.1.2019.
- Blomberg, Jaakko 2018. Puheenvuoro Museoalan teemapäivillä Amos Rexissä 17.9.2018.
- Blomerg, Jaakko 2019. <http://www.jaakkoblomberg.fi/>. Viitattu 24.1.2019.
- Bonney, R., Ballard, H., Jordan, R., McCallie, E., Phillips, T., Shirk, J., and Wilderman, C. C. 2009. Public Participation in Scientific Research: Defining the Field and Assessing Its Potential for Informal Science Education. A CAISE Inquiry Group Report. Washington, D.C.: Center for Advancement of Informal Science Education (CAISE). <http://www.informalscience.org/sites/default/files/PublicParticipationScientificResearch.pdf> Viitattu 15.11.2018.
- Cupore 2019. Espoo Cult. Kulttuuripoliittinen tutkimus. <https://www.cupore.fi/fi/tutkimus/tutkimushankkeet/espoo Cult> Viitattu 10.3.2019.
- Espoon kaupunginmuseo 2018a. Muistojen Kivenlahti. Maptionnaire-kysely. <https://app.maptionnaire.com/fi/4614>. Viitattu 27.1.2019
- Espoon kaupunginmuseo 2018b. Tarinasoitin, Espoon kaupunginmuseo. <https://tarinasoitin.fi/espookaupunginmuseo> Viitattu 18.3.2019.
- Espoon kaupunginmuseo 2019. Espoon kaupunginmuseo. <http://www.kulttuuriespoo.fi/fi/node/2288> Viitattu 18.3.2019.
- Espoon kaupunki 2015. Kestävä ja innovatiivinen KulttuuriEspoo 2030 (Valtuusto 9.11.2015) https://www.espoo.fi/materiaalit/kulttuuri_ja_liikunta/verkko-lehti/kulttuuri-espoo-2030/ Viitattu 28.9.2018.
- Espoon kaupunki 2017. Espoo-tarina. Hyväksytty valtuustossa 11.9.2017. https://www.espoo.fi/fi-FI/Espoon_kaupunki/Paatoksenteko/Espootarina Viitattu 22.1.2019
- Espoon kaupunki 2018a. Sivistystoimen tarina. https://issuu.com/espookaupunki/docs/sito_tarina_2018_fi Viitattu 22.1.2019
- Espoon kaupunki 2018b. Avoimen osallisuuden käsikirja. https://issuu.com/espookaupunki/docs/avoimen_osallisuuden_kasikirja_2903 Viitattu 18.3.2019.
- Espoon kaupunki 2018c. Vuoden museopedagoginen teko -palkinto Espoon kaupunginmuseon Espoo sisällissodassa -hankkeen nuorisoyhteistyölle. <https://www.sttinfo.fi/tiedote/vuoden-museopedagoginen-teko--palkinto-espookaupunki/>

- [kaupunginmuseon-espoo-sisallissodassa--hankkeen-nuorisoyhteistyolle?publishe-riId=3385&releaseId=68296405](#) Viitattu 18.3.2019.
- Espoon kaupunki 2019a. Organisaatio ja yhteystiedot https://www.espoo.fi/fi-FI/Espoon_kaupunki/Organisaatio_ja_yhteystiedot Viitattu 22.1.2019
- Espoon kaupunki 2019b. Tietoa meistä. https://www.espoo.fi/fi-FI/Kulttuuri_ja_lii-kunta/Kulttuuri/Tietoa_meista Viitattu 22.1.2019.
- Espoon kaupunki 2019c. Osallistuva Espoo. https://www.espoo.fi/fi-FI/Espoon_kaupunki/Paatoksenteko/Esportarina/Osallistuva_Espoo Viitattu 10.3.2019.
- Espoon kaupunki 2019d. EspooCult -tutkimushanke. <https://www.espoo.fi/espooCult> Viitattu 10.3.2019.
- Hassi, Lotta, Paju, Sami & Maila, Reetta 2015. Kehitä kokeillen: organisaation käsikirja. Helsinki: Talentum Pro.
- Helsingin kaupunginmuseo 2016. Uutiset, ”Kaikki erotarinat nyt verkossa – jaa myös omasi.” <http://www.helsinginkaupunginmuseo.fi/2016/05/18/erotarinat-verkossa-jaa-myos-oma-erotarinas/> Julkaistu 18.5.2016. viitattu 15.4.2019.
- Helsingin kaupunginmuseo 2018. Tietoa museosta. <http://www.helsinginkaupunginmuseo.fi/tietoa-museosta/> Viitattu 18.3.2019.
- Helsingin kaupunki 2017. Kaupunkistrategia 2017–2021. <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/strategia-ja-talous/kaupunkistrategia/strategia-ehdotus/> Viitattu 22.1.2019
- Häyrynen, Maunu 2018. Cultural Heritage and Participatory Governance. Teoksessa Halme, Anna-Maija, Mustonen, Tapani, Taavitsainen, Jussi-Pekka, Thomas, Suzie & Weil, Astrid (toim.) Heritage is ours – Citizens participating in decision making. Helsinki: Europa Nostra Finland. 12–17. <http://www.europanostra.fi/heritage-is-ours-citizens-participating-in-decision-making/> Viitattu 28.9.2018.
- Hällström, Jaana af 2011. Näyttelyviestintä. Helsinki: Suomen museoliitto.
- Isola, Anna-Maria, Kaartinen, Heidi, Leemann, Lars, Lääperi Raija, Schneider Taina, Valtari, Salla & Keto-Tokoi, Anna 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Työpaperi 33/2017. Helsinki: Terveystieteiden ja Hyvinvoinnin Laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-917-0> Viitattu 22.1.2019
- Kaitavuori, Kaija & Roine, Miikka (toim.) 2006. Näyttelyprosessin kuvaus. Valtion taidemuseo, Taidemuseoalan kehittämisyksikkö KEHYS. https://www.kansallisgalleria.fi/wp-content/uploads/2014/04/15780_nayttelyprosessin_kuvaus.pdf Viitattu 27.1.2019.
- Kansallismuseo 2019. Sauna Dayn facebook-tapahtuma. <https://www.facebook.com/events/380190182797260/> Viitattu 19.3.2019.
- Katainen, Sari, Aaltonen, Iisa & Vila, Aino 2017 Lisää ’Yli rajojen’ -juttuja, kiitos! Asiantuntijayhteistyöllä seksuaalikasvatusaiheisia Myytinmurtajat -työpajoja Helsingin kaupunginmuseon Helsexinki -näyttelyyn. http://www.cultu-reforall.info/doc/Myytinmurtajat_verkkojulkaisu_FI.pdf Viitattu 28.9.2018.
- Kehitä kokeillen 2019. Kokeilemalla kehittämisen työkaluja. <http://kehitakokeilen.fi/tyokalut/> Viitattu 8.3.2019.

- Koivisto, Juha, Isola, Anna-Maria & Lyytikäinen, Merja 2018. Osallisuus kuuluu kaikille. Innokylän innovaatiokatsaus. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Työpäperi 9/2018. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136074/URN_ISBN_978-952-343-077-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y Viitattu 25.3.2019.
- Lynch, Bernadette. Whose cake is it anyway?, Paul Hamlyn Foundation, 2011, <https://www.phf.org.uk/wp-content/uploads/2014/10/Whose-cake-is-it-anyway.pdf> Viitattu 22.11.2018.
- Lindholm, Arto (toim.) 2015. Ei-kävijästä osalliseksi – Osallistuminen, osallistaminen ja osallisuus kulttuurialalla. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. Myös: <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2015/11/Arto-Lindholm-ei-kavijasta-osalliseksi.pdf> Viitattu 25.1.2019
- Museoliitto 2019. Meistä ja museoalasta, näyttelyt. <https://museoliitto.fi/museonayttelyt> Viitattu 16.1.2019.
- Mäenpää, Pasi & Faehnle, Maija 2017. Kaupunkiaktivismi ja neljäs sektori – mistä on kysymys? Kaupunkiaktivismi-tietopaketti 2. 14.6.2017. kaupunkiaktivismi.fi https://www.kaupunkiaktivismi.fi/sites/default/files/inline-files/Tietopaketti2_kaupunkiaktivismi_o.pdf Viitattu 25.3.2019
- Ojasalo, Katri, Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2014. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017. Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:20. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79811/okm20.pdf> Viitattu 19.3.2019.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kuntien kulttuuritoiminnasta. HE 195/2018. <https://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatokset?decisionId=0900908f805e2b11> Viitattu 19.3.2019.
- Pikkarainen, Kaisa 2017. Uskalla osallistaa! Kuntaorganisaatio osallistajana Case: Lasten kulttuurikeskus Pikku-Aurora, Espoon kaupunki. Opinnäytetyö. Humanistinen ammattikorkeakoulu, kulttuurituotanto amk. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2017112217671> Viitattu 24.3.2019.
- Poskela, Jarno, Kutinlahti, Pirjo, Hanhike, Tiina, Martikainen, Mikko & Urjankangas, Hanna-Maria 2015. Kokeileva kehittäminen. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. TEM raportteja 67/2015. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75056/TEMrap_67_2015_web_18112015.pdf?sequence=1 Viitattu 15.1.2019.
- Raitmaa, Minna 2014. Nyt on Lasten vuoro. Kiasma-blogi 28.2.2014. <http://blog.kiasma.fi/blog/nyt-on-lasten-vuoro-2/> Viitattu 23.3.2019.
- Rakkauden tiloja. Youtube-kanava, videot. <https://www.youtube.com/channel/UCCVUnViNf2KLcdX2xm6f1Uw/videos> Viitattu 14.3.2019
- Sani, Margherita, 2015. Participatory governance of cultural heritage. EENC Ad Hoc Question 2015. European Expert Network on Culture, Brussels. <http://www.interarts.net/descargas/interarts2538.pdf> Viitattu 22.11.2018.

- Simon, Nina 2010. The Participatory Museum. Museum 2.0: Santa Cruz, California. Myös: <http://www.participatorymuseum.org/> Viitattu 30.9.2018.
- Simon, Nina 2016. The Art of Relevance. Museum 2.0: Santa Cruz, California. Myös: <http://www.artofrelevance.org/> Viitattu 19.3.2019.
- Soininen, Tuija-Liisa 2018. Adopt amonument – Conserving the Cultural Environment for the People, with the People. Teoksessa Halme, Anna-Maija, Mustonen, Tapani, Taavitsainen, Jussi-Pekka, Thomas, Suzie & Weil, Astrid (toim.) Heritage is ours – Citizens participating in decision making. Helsinki: Europa Nostra Finland. 56–61. <http://www.europanostra.fi/heritage-is-ours-citizens-participating-in-decision-making/> Viitattu 28.9.2018.
- Valtioneuvosto 2015. Pääministeri Sipilän hallituksen ohjelma. <https://valtioneuvosto.fi/sipilan-hallitus/hallitusohjelma> Ohjelma pdf-muodossa: <https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi+FI+YHDIS-TETTY+netti.pdf> Viitattu 23.1.2019
- Valtioneuvosto 2019. Kokeileva Suomi, kärkihanke. <https://kokeilevasuomi.fi/karkihanke> Viitattu 16.1.2019
- Valtiovarainministeriö 2015. Kunta- ja uudistusministeri Vehviläisen vastuulla olevat toimintatapojen uudistamisen kärkihankkeet. <http://goo.gl/uZUbcU> Viitattu 16.1.2019
- Vantaan kaupunki 2017. Valtuustokauden strategia 2018–2021. Kv 11.12.2017. https://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/em-beds/vantaawwwstructure/136267_Valtuustokauden_strategia_2018-2021.pdf Viitattu 22.1.2019
- Vantaan kaupunki 2019. Vantaan kaupunginmuseon näyttelyhistoria. https://sivistysvantaa.fi/material/attachments/4hsxW3oNu/vantaan_kaupunginmuseon_nayttelyhistoria.pdf Viitattu 14.3.2019.
- Virolainen, Jutta 2015. Kulttuuripoliittinen näkökulma osallistumiseen. Teoksessa Lindholm, Arto (toim.) 2015. Ei-kävijästä osalliseksi – Osallistuminen, osallistaminen ja osallisuus kulttuurialalla. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Julkaisemattomat lähteet

- Espoon kaupunginmuseo 2018c. Espoon kaupunginmuseon asiakaslähtöisten palvelujen kehittäminen. Loppuraportti 23.1.2018.
- Espoon kaupunginmuseo 2018d. Espoon kaupunginmuseon toimintasuunnitelma 2018.

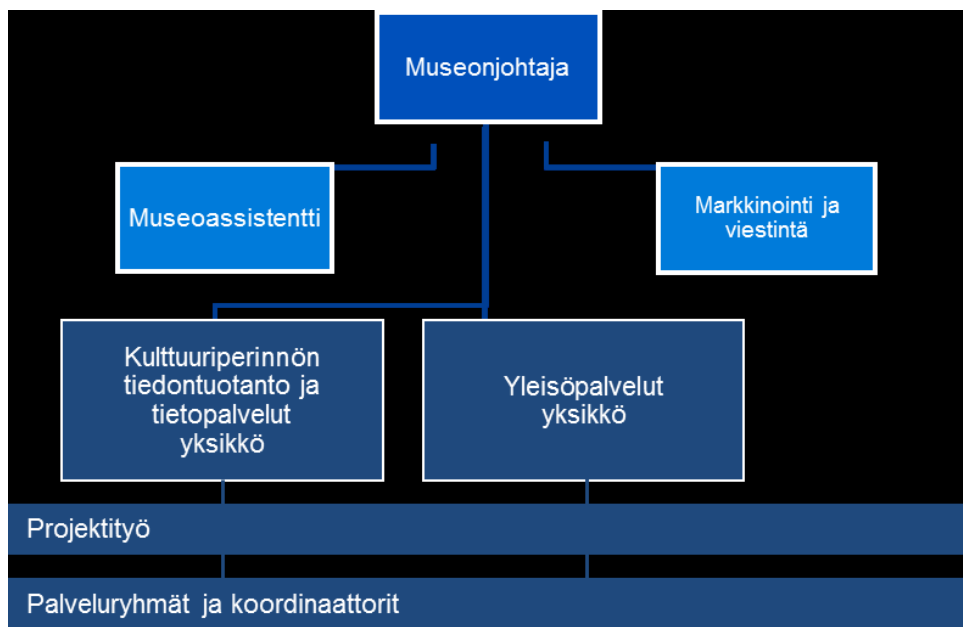
Haastattelut ja työpajat

- Heikkilä, Helena, Salmelainen, Karoliina & Aspö, Valter 2019. Talomuseo Glimsin koordinaattori, ts. museolehtori ja museo-opas. Espoon kaupunginmuseo. Sähköpostihaastattelu Talomuseo Glimsin näyttelytilasta. Sähköpostivastaukset 19.2.2019 ja 1.3.2019.

- Kivenlahti 2018a. Paikallisten ihmisten haastatteluja Kivenlahden ostarilla. Haastattelu 27.8.2018.
- Kivenlahti 2018b. Paikallisten ihmisten haastatteluja Kivenlahden asukaspuistossa. Haastattelu 28.8.2018.
- Kivenlahti 2018c. Työpaja Kahvi-Kaisassa yhteistyössä Kivenlahti-Stensvik ry:n kanssa. 9.10.2018.
- Kivenlahti 2018d. Työpaja Pub Nousuvedessä Kivenlahdessa. 10.10.2018.
- Kivenlahti 2018e. Työpaja Hyökyluonnon asukaspuistossa Kivenlahdessa. 11.10.2018.
- Rissanen, Anni & Hautamäki, Maiju 2018. Museoamanuenssi ja projektikoordinaattori. Vantaan kaupunginmuseo. Haastattelu 20.9.2018.
- Raitmaa, Minna 2018. Yleisötyöpäällikkö. Kiasma, Kansallisgalleria. Haastattelu: 20.8.2018.
- Seppälä, Sauli 2019. Museolehtori. Helsingin kaupunginmuseo. Haastattelu 13.3.2019.
- Valoranta-Saltikoff, Sanna 2018. Museolehtori. Espoon kaupunginmuseo. Sähköpostihaastattelu. Sähköposti 30.11.2018.

LIITTEET

Liite 1. Espoon kaupunginmuseon organisaatiokaavio (Espoon kaupunginmuseo 2018d)

Liite 2. Toiveiden museoon liittyvä Surveyspal -kysely

Toiveiden museo

Mitä toimintaa haluaisit tulevaisuudessa nähdä kahteen Talomuseo Gilmsin näyttelyhuoneeseen?

- Oleskelutilan omatoimitehtävien tekemiseen ja eväisen syöntiin
- Vaihtuvan näyttelyn 1-2 kertaa vuodessa
- Työpajatilat
- Luentotilat
- Historiallisten vaatteiden sovitustilan
- Jotakin muuta, mitä?

Espoon kaupunginmuseon näyttelyiden tulee kertoa Espoosta

- Kyllä. Kaupunginmuseon tehtävä on kertoa paikallisesta historiasta.
- Ei. Näyttelyiden pitää esitellä espoolaisille laajasti maailman ilmiöitä.

Museon pitäisi tulla espoolaisten luokse

- Kyllä. Enemmän historiakävelyjä maastossa, kouluvierailuja ym.
- Ei. Panostetaan monipuolisiin näyttelyihin ja palveluihin museokohteissa

Mistä aiheesta pitäisi tehdä näyttely Espoon kaupunginmuseoon?

Tulin museoon

- hakemaan tietoa
- viettämään vapaa-aikaa
- tapaamaan perheenjäseniä tai ystäviä
- koulun tai työpaikan ryhmän kanssa

Haluaisin vaikuttaa museon toimintaan

- vastaamalla asiakaskyselyihin
- en halua itse vaikuttaa museon toimintaan
- osallistumalla asiakasraatointaan (nimi ja sähköpostiosoite)
- jotenkin muuten, miten?

Ikä

Valitse vaihtoehto...

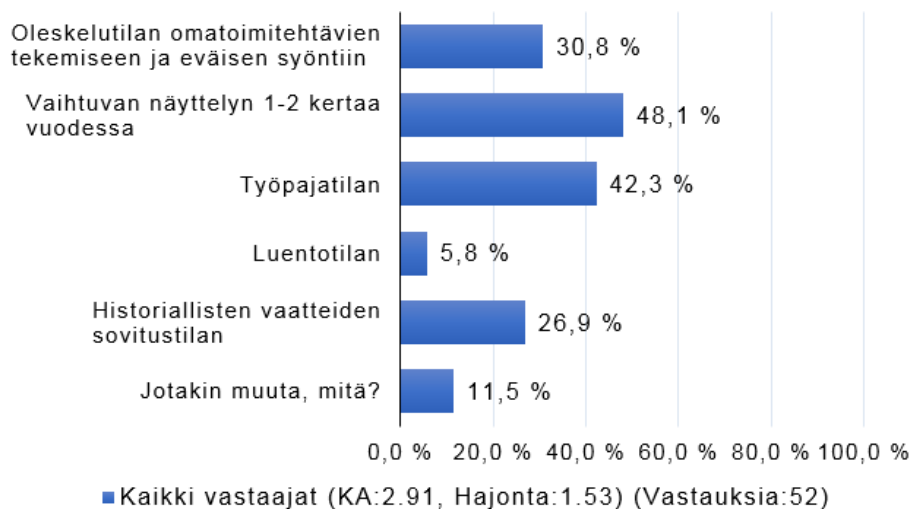
Asuinpaikka

- Suomi, postinumero
- Ulkomaat, mikä maa?

Lähetä vastaukset

Liite 3. Toiveiden museon Surveypal-kyselyn vastaukset

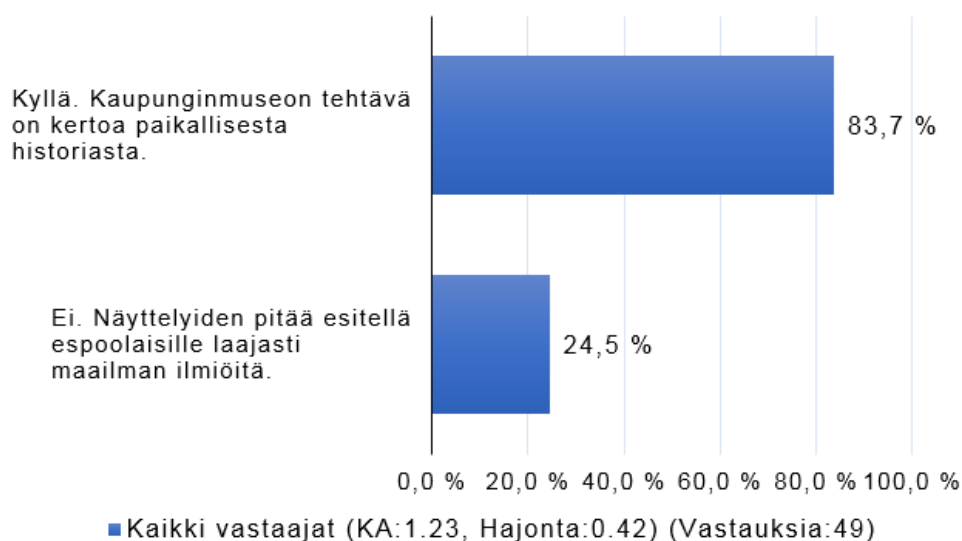
Mitä toimintaa haluaisit tulevaisuudessa näihin kahteen Talomuseo Glimsin näyttelyhuoneeseen?

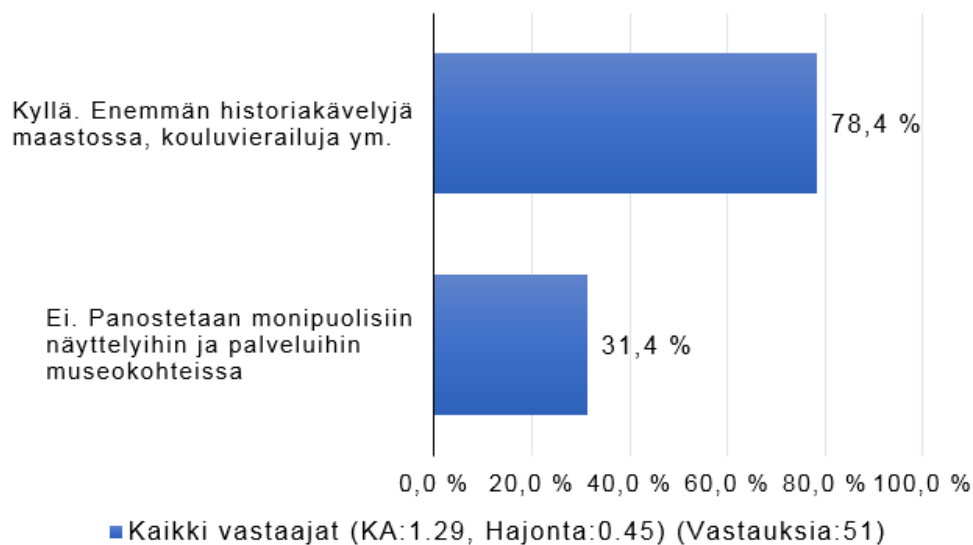
Mitä toimintaa haluaisit tulevaisuudessa näihin kahteen Talomuseo Glimsin näyttelyhuoneeseen? - Jotakin muuta, mitä? (Kaikki vastaajat)

- Joka kertoo Glimsin perheen elämästä lisää
- Eläin aheisiuttuja
- Lisää teknologisia laitteita
- Yhteisiä tapahtumia ehkä kesäteatteri
- Työpajan Ympäristön muutos aiheena

Espoon kaupunginmuseon näyttelyiden tulee kertoa Espoosta

Museon pitäisi tulla espoolaisten luokse

Mistä aiheesta pitäisi tehdä näyttely Espoon kaupunginmuseoon? (Kaikki vastaajat)

Sota-ajan elämästä

Lasten kasvatusta; loru-, kasku-, arvoitus- ym. perinne siihen liittyen.

Tanssi ja tanssilavan, ehkä rinnalle jotakin tämän päivän tanssi-ilmioistä

Lauluperinne

Pelimanniperinne

Hevoset maatilalla ja ihmisten työkavereina, ystävinä jne.

Jieeeeebi.gyqpvbm)LKV.

Fvjdrtiivfnggbxncbhncnngixgixhcb.j hän.

F g f ukukakfyuktkaauka

Fortnitestä

Koti eläimistä

Ilmaston muutoksesta

En mä tiedä

3 maailmansodasta joskus vuonna 3018

Lasten pukeutumisesta.

Vanhan ajan kaupunki elämästä

Mitä syötin

Ei mistään

Espoon muinaishistoria

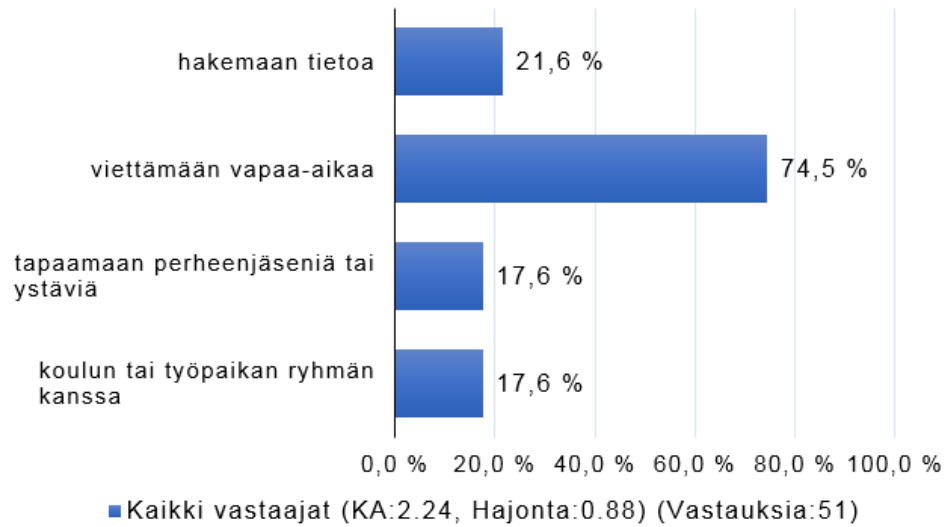
Kommunikation och STT allt var Monderoy mobilt förr. Religionen.

Maahanmuuttajat, kotiutuminen, vapaaehtoistyö, espoolaiset järjestöt, koulujen kehitys...

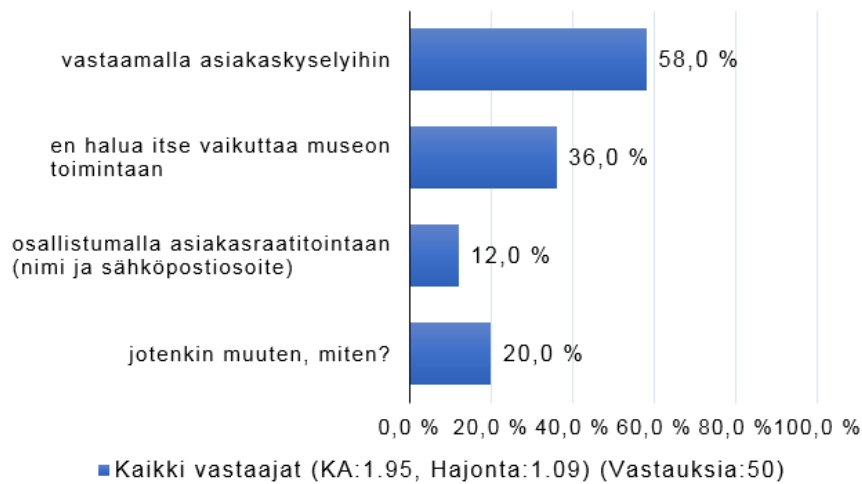
Lapset Espoossa

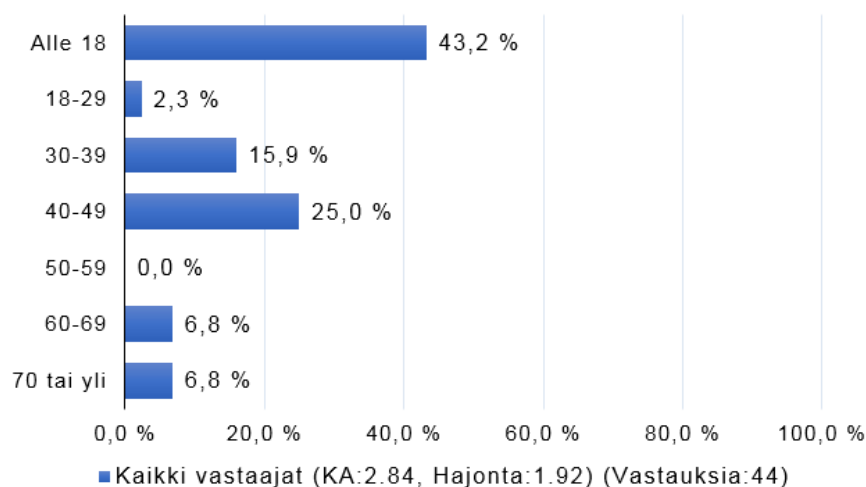
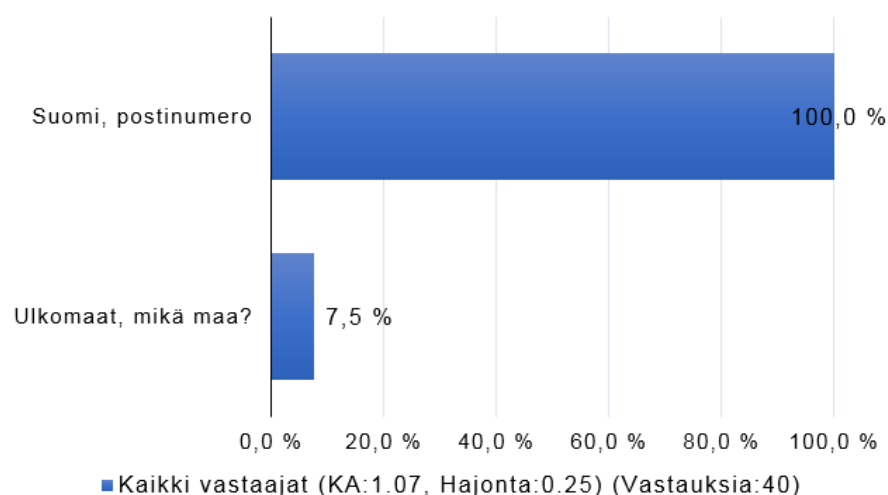
Metron rakentaminen

Tulin museoon

Haluaisin vaikuttaa museon toimintaan

IkäAsuinpaikka

Asuinpaikka-kysymyksen vastauksissa Surveypalissa on selvästi jokin virhe. Vastauksia on yli 100 %.

Liite 4. Kysymykset Talomuseo Glimsin näyttelytilasta museon työntekijöille.

1. Kuvaile lyhyesti vaihtuvien näyttelyiden tilaa ennen Toiveiden museota, ja tarvetta muuttaa tilaa.
2. Mitä mieltä olet Toiveiden museon suuremmasta näyttelytilasta, jossa on pöytäryhmit oleskelua, istuskelua, kysymyksiin vastaamista ja työpajoja varten? Onko se mielestäsi parempi vai huonompi kuin pelkkä näyttelytila ja miksi?
3. Onko tilan uudistus pöytäryhmineen vaikuttanut sinun työhösi? Jos on, niin millä tavalla?

4. Oletko kuullut asiakkaiden kommentteja tai kiinnittänyt huomiota heidän viihtymiseensä tilassa?
5. Mitä asiakkaat tekevät tilassa?
6. Jos ajatellaan tätä tilankäyttöä pöytäryhmineen kokeiluna, jota joko jatketaan tai ei, niin äänestäisitkö jatkoon?
7. Jos jatkoon, miten tekisit tilasta vieläkin viihtyisemmän ja mukavamman? Ja mitä mahdollisia aktiviteetteja / tapahtumia / tekemistä haluaisit tilaan?

Liite 5

Ilmoitus Kivenlahdessa järjestetyistä osallistavista työpajoista

MINKÄLAINEN ON SINUN KIVENLAHTESI?

Haluaisitko kertoa tarinasi näiltä kulmilta? Tai kuvata sen videolle?
Entä lainata esineen, joka liittyy tavalla tai toisella Kivenlahteen?

Espoon kaupunginmuseo tekee parhaillaan näyttelyä **Katse horisontissa**, joka kertoo merellisestä Espoosta ja meren merkityksestä espoolaisille eri aikoina. Näyttely avataan KAMUssa Näyttelykeskus WeeGeellä Tapiolassa 14.2.2019.

Näyttelyn yksi osio tulee kertomaan Kivenlahdesta ja alueen asukkaista. Tule mukaan tekemään näyttelyn Kivenlahdesta mahdollisimman aito ja asukkaidensa näköinen!

Kuva taustalla: Mänty Stakevikin päärakennuksen alapuolella olevalla rannalla Suvisaaristossa 1917.
Kuva: EKM.

Järjestämme näyttelysuunnitteluun liittyen kolme työpajaa Kivenlahdessa:

Ti 9.10. klo 18-20 Kahvi-Kaisalla, yhteistyössä Kivenlahti-Stensvik ry

Ke 10.10. klo 18-20 Pub Nousuvedessä

To 11.10 klo 9.30-11.30 Kivenlahden asukaspuistossa

Lämpimästi tervetuloa!
T. Katse horisontissa -työryhmä

P.S. Käy merkkäämassa suosikkipaikkasi Kivenlahdessa kartalle: app.maptionnaire.com/fi/4614

KULTTUURIESPOO *fi*